

СПОРТ

ХІІ-ча Москверча мехкахой спартакиаде, дакъа лоацаш хилар ГІалГІай студенташ

16

Газет арадувл 1923-ча шера майтсела бетта 1-ча дийнахъа денз

1973-ча шера «Сердало» газета «Сийлен хъарак» яха орден енный

№26 (12703)
Кимарса
буттг,
17 ди, 2025 шу

12+

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

БЕРИЙ АХКА

ГІалГІай мехка салолаш хургда Курски, Запорожски областашкара бераш

4

КХЕРАМЗЛЕ

МаГІалбика Іаьдало дийцар наькъашкара хьал

5

ГІИШЛОШЪЯР

ГІалГІайченна хьалъеш я керда филармони

10

МЕХКАХОЙ

Туркий лаьтта бахаш болча ГІалГІаша экскурси йир, мехкарча музейе ГІолла

11

БАЙРАКХ ЛАРХІАР

«ГІалГІай республикан дезадарий истори» яха кхетаче хилар ГІажарий-Юрта

15

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Мехка куц

ГІалГІай мехка 11 юкъара доазув тоадаьд

7

Юртбоахама толам

ГІалГІайчера экспорта лоаттабу юртбоахама кхача США 18 млн доллара маьхе ба

3

ГалгIай мехка тоалуш я юрташкара юкЪара моттигаш

Аькхенаькъан Марем

2024-ча шера боккха теркам тIабахийтар ГIалгIайчен юртбоа-хама доазонаш дикка дегIадоаладара йола программа кхоачашъ-еча, яхаш, дийцар ГIалгIайчен кулгалхо-чо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас.

ДIадахача шера юрта бахача наьха вахара хьалаш тоадара хьаьхожадаь дар 4,6 млн сом, цо таро елар шин дезала вахара хьалаш тоаде. Цул совгIа, цу про-грамма чуйоагIаш кхоа-чашъый 11 проект, 10,4 млн сом мах болаш.

К е р т т е р -ча дехарех цаI хилар юртбоахама, фермерий предприетшта тIабоагIаш бола никъ тоабарца дувза-деннар, из бIаьха бар 14,5 км. Цу наькъаша Iалашо ю кьаьхегама майдашта, док-кхача наькъашта юкьера бувзам лелабе, цар шоай аргIагIа транспорта а наь-кый а хьал тоаду.

К е л а м а т а н а ь к ь а н Махьмуд-Иаьлас белгал-дир, юрташка ГIалгIайчен керттера таронаш хилар:

«Оаха аргI-аргIагIа ин-вестицеш юкьейоах юртараш хьал дегIадоаладара, керда балха моттигаш а, вахара хьалаш а хьакхолл, цунца цъяна балха моттигаш хургья, юрта бахача наьха вахара хьалаш тоадеггда».

Южни дегIайоалаяра чуйоагIаш хьалъый 120 моттига лаьрхIа берий беш, иштта 5 км совгIа хий лоат-таду моттиг тоаяьй.

2025 шера Iаьдало лаьрхIад, вахара хьалаш тоадара дукхагIа теркам бе, цунна чудоагIаш да до-азонаш тоадар, балха мот-тигаш хьакхоллар. Галашка хьалъе йолаяьй 120 мот-тиг йола ишкол-интернат. Из гIишло дIалургья 2026 шерга кхоачаш.

Белгалдаккха деза, программа шахьараш-та, юрташта юкье нийслуш йола башхало дIаяккхара тIаеразаяь хилар.

«2031 шерга кхоа-чаш, оаха лаьрхIад юр-ташка, шахьарашка доала-хьарча боахамо луш бола пайда 99,09% кхачийта, хIаьта тоадаьча вахара хьа-лий боарам 81%», - аьлар ГIалгIайчен Кулгалхочо. Цо иштта белгалдир; цъя-на болх беш хиларо цу хьа-лашка кхача таро лургья, аьнна.

ГалгIайчен инвестией кхело могайир кхо проект

Аькхенаькъан Марем

Инвестицей кхела гулламе, Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас кулгал а деш, тIаййцар кхоь проект могаяр, цар юкЪ-ара мах ба 3 млрд сом совгIа.

Цига хьалхара оттайир Мага-се 9-зза вIаштIара яь гостиница хьалъяр, 2 млрд сом совгIа чуло-ацаш йола инвестице гIишлон проект я из. «Пхе седкЪа», 200 моттиг йола отель хьаелларгья 2028 шера.

Гостиница чуйоагIаш хургья конференц-зал, 140 моттиг саг Iоха йиш йола ресторан, СПА-центр, 60 автомобиль дIаоттаю моттиг.

АргIанара проект хилар Наьсаре биь седкЪан гостини-ца хьалъярца ювзаенна, цу чу а иштта хургья гойтама зал, бизнес-центр. Проекто таро лу 50 сага балха моттиг Iалашъе. Цига юкььяргья 1 млрд сома инвестицеш. Республике цаI йоккхагIа йолчарех центр хургья из, цига Iешше болх беш болча говзанчашта лаьрхIа. Из йистеяккха лаьрхIад 2030 шера.

ХIанз ГIалгIай мехка дер-ригаш а 11 хьаьший цIа да, уж массайолча хана хьалдиза хул. Из да уж кхы а дукхагIа эшаш хилар а, цар инвесторашта дика таронаш луш хилар а», - аьлар Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас.

КхоалагIа йола проект я то-вара лаьрхIача цIенача чкъаь-ран боахам хьабеллара инве-

стицешца ювзаенна 108 млн сома лаьрхIа, из кхоачашъ-яь яргья, 2025 шергара 2032 шерга кхоачаш. Из боахам хьа-белларгба ДошлакЪа-Юрта, Iарамхе; цо таро лу 41 балха моттиг Iалашъе моттигерча ба-хархошта.

Республикан Кулгалхо-чо иштта белгалдир берашта салаIа моттигаш Iалашъе езаш

хилар, цига тIахьийхар инве-стораш берий салоIама цен-траш хьалъяра.

«Уж вайцига геттара а кIезига я, кьаьстга вай деза-лаш тIакхеташ боагIаш хилар дIалаьрхIача. Духхьал 2024 шера даьд 8087 бер, цо хьа-гойт цу тайпара, кьонабараш-та салоIама моттигаш эшаш хилар», - аьлар Мехкадас.

ГалгIайче эргайоаккхаргья агропромышленни комплекс

Аькхенаькъан Марем

ГалгIайчен агропромышлен-ни комплекс 2024 шера дика дегIаера. Республикан юрт-боахамо кхоачашийр пачча-хьалкхен унитарни предпри-ятий таронаш совъяхара йола программа.

ГалгIай Республикан Кул-галхочун, Паччахьалкхен зар-

бан болх лелабераша беча хоа-мах, 17 ГУП дIахьош я юртбоа-хама болх 60,5 эзар гектар юрт-боахама лаьтташ тIа. предпри-ятий керттера болх ба баьцада-араш кхедар, хьайбаш леладар.

Таханарча денга кхоачаш 11 ГУП бехктокхам лаьгIбаьча юкЪарлонех я. Цо таро лу болх аттагIа дIабахьа, цу юкье доа-лахьара инвестицеш яха. Бел-галдаккха дезаш да, карарча

хана пайда бахьаш йоаца шиь ГУП дIаяьккхай, кхы а шиь дIаяккхара бола болх чакхбак-кха безаш я.

Керттера терко тIайохийт, лаьтташ пайда боаккхаш лела-дара. 2024 шера аренда 40 барт чIоагIбаьб, иштта 223 соцам а ба лаьтташ леладара луш йолча бокъон тIехьа хувцамаш дарах. Цо таро елар соакха республи-кан бюджете чудоагIаш хилий-

та 10,3 млн сом.

«Республикан юртбоахамо, ГалгIайчен Кулгалхочун, Пач-чахьалкхен Администраце, Паччахьалкхен бокъоний ур-халленца цъяна дIахьу, бан-крота йолхача предприятий юридически хьал сихагIа чак-хдаккхара болх, йиллача хана реформа яра», - аьлар мехка кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас.

ГалгIайчера экспорта лоаттабу юртбоахама кхача США 18 млн доллара маъхе ба

Аькхенаькъан Марем

ГалгIайчен халкъаш-та юкьерча базара хьал чIоагIдаьд 2024 шера, экспорта лоаттаеш йола юртбоахама продукция США 18 млн доллара боарам болаш хиларах. Из иштта хилар бахьан да «АПК продукце экспорт» яха моттигера проект вIашагIеелла хилар, яхаш, дийцар ГалгIай республикан Кулгалхочун, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Федеральни таможенни гулакхо яхачох, юртбоахама кхача баккхара хьал 4,6 дукхагIа да планах хила де-зачул. Экспорта кхача лоаттабеш дола керттера мехкаш да Юхера Малхбоале, Кавказал араьхьараш, цига дIабахьйтаб 86,5 эзар тонн кхача. Эггара дукхагIа продукция лотаттаьраш я «Колос» ООО яха хьоар доаккха завод. 2025 шера Iаьдало экспорта дIабахьйташ бола кхача 9,1 млн дукхагIа хулийтаргба.

ГалгIайчен кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-

Iаьлас белгалдир: «Сотешаш ва, агропромышленни комплекс дегIайоалаяра наькъ тIа вай доазол араьхьарча новкъосташца экономически бувзам чIоагIбергхиларах, иштта республикан юртбоахамах хьаболалаш бола пайда теш-

шаме лакхагIа хулийтаргба».

Цул совгIа, мехка болх беш хилар тIахьожам беш бола нах, кхачан продукце мах цхьан боараме латтаргболаш. Юртбоахама министерствос каст-каста наха дIаийдеш долча, къаь-

стта Рамадан бетта, кхыдола цIайш долаш товара маьхаш миштад хьожаш болх бир. 2024 шера 11 ярмарка дIайихьар, тайп-тайпарча доал дара доакьош тIа, бахархошта эшаш дола кхачан даараш лоаттаде дагахьа.

Мехкада: Къаман керттерча дезадарех я ГалгIайчен байракх

Аькхенаькъан Марем

ГалгIай къаман Паччахьалкхен байракха Денца дувзаденна къамаьл дир бахархошка мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас.

ГалгIайчен байракх лоархIаме моттиг дIалоацаш, мехкахой цхьоагIон, цхьанкхетара, культуран оагIув болга белгалдир мехка кулгалхочо.

«Даьхенах, цунца дувзаденнарех доаккхал деш, цар моттиг лораш, дIачакхдалда вай!» - тIахьйхар Мехкадас бахархой.

СВО бIухошта юридически оагIонцара гIо дар тоадергда мехка

Гаьгенаькъан Мартина

ТIема операце бIухошта юридически оагIонцара гIо лоаттадар дикка тоаде лерхI мехка. Шолжа-Шахьаре дIайихьача кхетаче дийцар цох лавца.

«Даьхен лорбой» яхача ганза моттигерча филиала вахара оагIонцарча гулакхех волча Паппархой Мухьмад-Башира, Шолжа-Шахьарерча мэре болхло волча Оздой Руслана дикка доаржадеш дийцар, СВО

бIухой дезалашта лоаттаде дезача новкъосталах.

«РФ мах боацаш юридически оагIонцара гIо лоаттадар» ФЗ 21.11.2011 №324-ФЗ 20-ча статьяй 3.1, 3.2, 3.3 оагIонашка хьежжа дIахьоргба цар болх, бахархой дехарашта теркам беш, иштта къоастаергья, бокьонах мах боацаш юридически гIо лоаттадеш доаца оагIонаш малагIаш да. Хьоахадир ветеранашта, кхелхача бIухой дезалашта унахцIенон оагIонцара гIо, пенси, пособи хилийтар.

Илдарха-ГIалий тIа ваха СВО ветеран Темарханаькъан Амиран дарба деш ва

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгIайчен вахархо, ЛаьрхIаца тIема операце ветеран Темарханаькъан Амиран дарба деш ва Илдарха-ГIалан дарбанче, ший могашал тоаеш, яхаш, дийцар «Сердало» газетага «Даьхен лорбой» ганзо.

Сиха цига дарба де из Iовужавеш новкъостал дир ганза болхлоша. Шахьара керттерча лораца Моашхой Беллайца бувзаме баьнна, из дIахьожавир дарба де.

Цхьа ха яьнначул тIехьагIа социальни координатор Темарханаькъан Ийса вахар цун могашал миштай хьажа.

Белгалду, Амиран чов хинначул тIехьагIа цIавена хилар.

СВО вахар хьадача бIухочун цIен-нанна гIо деш я психолог

Гаьгенаькъан Мартина

Украинерча тIема операце-на юкье цIен-да вийна хало кхача, дог деха кхестача кхалсага гIо деш я мехкара психолог Пхьогоранаькъан Райшат. «Сердало» из хоам бир «Даьхен лорбой» яхача ганза моттигерча филиала болхлоша.

«Ший болх дика бовзаш йола психолог бIухочун наьна, Йовлой Райшата, цIен-наьна Овшанаькъан ПаьтIамата дега хьал метта-

доаладе, цар бала кIеззига байбе хьежар. Боча хинна саг дIаваьнна, деррига вахар Iаьржденна кхестар уж. Ший мел йолча говзалца цар хьал аттачахьа даккха, дега цхьа кIеззига хинна а тем хургбар де хьежар психолог», - йоах тхогарча хоам.

Ганза болхлоша белгалде-чох, бIухоща санна, массажарча шоай вахара хьалá уж тIабоалабеш, болх дIакхухь цар дезалашца а. ТIема аренашка къонгаш байнарашца массахана бувзам лоаттабу ганза болхлоша.

Россе Почтан республикера болхлой толаша-гбарашта юкье ба

Султиганаькъан Йоакъап

Ахкан шоллагIча бет-тарча шоллагIча кIирандийнахьа хIара шера, Россе почтан Ди дезду берригача мехка. Цу денна хетаяь кхетаче вIашагIееллар «Россе Почта» яхача АО кулгал деча Волков Михаил. «Сердалога» из хоам бир УФС зарбан болх лелабераша. Укх бетта 9-ча дийнахьа Москве дIаийхьар лоархIаме кхетаче. Шоай балха тIа толамаш даьхараш белгалбир цига, царна юкье яр федеральни оагIонца операционни балха доал деш волча кулгалхочун дикагIа йола гIонча яха цIи енна Гаьгенаькъан Елена.

«Таьрахьашцарча экономика йолча министерствос белгалйир из, дика болхло хиларах тарра. Таьрахьашца дувзаденнаш доаржарах, бувзамах йолча министерствонна хьалхалаттача Шадаев Максута грамота елар цунна, бехтокхаме кьаьегарах», - йоах тхога бенача хоамо.

Иштта белгалйир МагIалбикерча почтама кулгал деш йола Кхузанаькъан Малика. 2024-ча шерарча Россе почтама кулгалхошта юкье толашагIа йола болхло я аьнна теркалийир из. «Шийна тIехьа латтача тоабанна кулгалде ховш, геттара хала ха эттача а болх лакхача боараме дIаьхош, ший гIулакх дика довзаш, бехтокхаме кьаьегамхо я, аьнна, тешал дир цунна», - дийцар тха газетага.

Россе бувзама болхлой профсоюзга кулгал деча Назейкин Анатоле совгIаташ делар шинна болхлочунна. Вай мехкара ши болхло йоккхача кхетаче иштта белгалъялар вайна массанена тоам беш гIулакх да. Шоаш хьалаьцача моттиге боагIача боараме кьаьегаш, шоай гIулакх лоархIаш, дезаш хилар, гонахьарча тоабан а уйла яр - уж дика болхло хилар да! Россе Почта болх хIара денна тоабеш латтараш цу мугIарера кьаьегамхой ба.

ГIалгIай мехка салоIаш хургда Курски, Запорожски областашкара бераш

Аькхенаькъан Марем

Кастлуш, ГIалгIайче тIаэцаргда 100 бер Курски областера, Запорожски област Токмакски кхалера, «Аьрзи» яхача могошал тоаяра йолча лагере. Цох хоам бир ГIалгIай Республикан Кулгалхочун,

Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

«Курски областера бераш вайцига хьалхара да. Хьалха из хаттар дийцар губернаторца Александр Хинштейнаца», - аьлар республикан кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-

лаьлас.

Бакьда Токмака кхалера бераш вайцига хIанз кхозлагIа доагIа. ДIадахача шера уж хилар «Аьрзи» лагере салоIаш, хIаьта 2023 шера цар дакъа лаьцар «Мужече» яхача комплексе шоай лоIаме кIалкхетаргах латара трени-

ровкаш дIаьхош.

Кьонача хьаьший таро я кхьаь кIира салаIа, цу юкье экскурсеш а я, цар шоай арIагIа таро лургья берашта ГIалгIайчен истори, культура, Iадаташ довза. Иштта салаIара йола таронаш вIашагIехкай царна лаьрхIа.

СКФО чуйоагIача моттигий кхетаче дакъа лоацаш хилар вай мохк

Коазой Мадина

РФ Илман, лакхерча дешарах йолча Министерствос вIашагIеелла «Лакхерча дешара халкьашта юкьера болх: кердача оагIонца из дIабахьар» яха кхетаче хилар

Пятигорске. Вай мехкара цига дакъа лоацаш бар ИнгГУ ректор Iалбаканаькъан Фатима, дешара гIулакхех болча оагIон проректор Лаьнанаькъан Светлана. «Сердалога» из хоам бир цу моттигера.

Кхетаче дувца оттадаь кертера дош - кердача, таханарча хано дIадеххача тайпара вузера дешара гIулакх тоадар. Цул совгIа, тайп-тайпарча моттигашкара гулбеннача болхлошта боккха пайда луш, цхьацца хIама дIа-хьа эца аьттув луш яр

из кхетаче.

«Кьилбаседа Кавказерча федеральни университета дешара политика хьаоттаеча балха юкье дакъа лаьцарг хилар вай университет», - дийцар тхога ИнгГУ.

ГІалгІайчен массазарча викала ший тІахьожаме ийцад, Москве нийсденна хатар

Аькхенаькъан Марем

Москве моттиг нийс-елар; ГІалгІайчера, Нохчашкахъара болх беш болча наха малаш ба ца ховш нах качбаьхка. Мехка массазара викал Малсаганаькъан Мухьмад юкьевера цу ГІулакха, дІахо из хатар гаьнадаргдоацаш.

«Аз цу тІехьа кхоачам болаш болх дІабихьар, бокьонаш лораерашца цхьана. Росгварде низаца беррига ГІалгІай, нохчий цигара дІабигаб; уж Россе Перово кхален МВД отделе хургба. Берригаш а кхерамзле йолаш а ба. Ираза, цхьанна сага ХІама даьдац», - аьлар викала.

Белгалде деза, карарча хана из хьал цун теркама юкье хилар. Цо тІахьийхар тийшача балха юкьедахарах лоралуш хила, аьнна, къамашта юкьера цатоамаш хургдоацаш.

Цул совгІа, Малсаганаькъан Мухьмада кхетаче хилар цига бахача вай мехкахоща а иштта сенаторца Хамченаькъан Биланаца а.

Цига нийсбеннараша яхачох, царна качбаьхкар «Эрсий юкьарлон» викалаш, из я Россе йоккхагІа йола ультрааьттехъара тоаба.

МагІалбика Іаьдало дийцар наькъашкара хьал

Коазой Мадина

МагІалбика администраце комиссе кхетаче хилар, наькъашка лелара кхерамзленах дувцаш.

Доал деча даькъ тІа зар-

бан болх лелабераша яхачох, керттера йийца тема яр машина наькъашка, дукхагІча даькъе сатем байна латташ дола ДТП хьал.

Гулбеннараша дийцар наькъашка кхерамзлен Іалашо ярах.

«Керттера терко тІаяхийтар бераш лозадеш долча хьала: бераш Іомадар новкъа лелара бокьонаш йовза, лелае, уж машинашца дІа-юха кхувлара тІахьожам лоаттабар.

Кхетаче чакхйоалаш гул-

беннараша терко тІаяхийтар, ма хулла сихагІа цу балха даькъ тІара хьал аттача дакха дезаш хилара, цунна тІахьожам лоаттабу болх чІоагІбе безара», - аьлар хоамо.

Мехкара наькъаш цІенхаштта тоадеш, болх ба дІахьош

Коазой Мадина

Мехкарча моттигий наькъаш меттадоаладеш къахьег тахан.

Наькьий ГІулакхех йолча министерствос белгалдечох, укх шера бІаьстан хьалхарча бетта Эбарга-Юрта тІабода 3, 125 км кхоачаш бола никъ тоабир.

Карарча хана тоабаь бала боаллаш ба СоагІапченна дІатІаотташ бола 5,47 км латта никъ. Укх кІира йистебала мег болхлой асфальт Іобилла, гІашлой никъ кьоастабаь, хІаьта тІадоагІача кІира наькъашкара гІармаш оттаеш, ба-сарашца наькъашка кьоастам беш хургба уж.

Белгалде деза, из болх вахара хьал тоадарах йолча къаман проектагІа ГІолла дІахьош болга. 11 никъ ба 2025-ча шера цунга ГІолла куц хувца дезараш.

ЦІен 1 кв метрах дола ахча, 18%-га кхоачаш, лохденнад вай мехка

Султиганаькъан Йоакъап

2024-ча шера бІаьстан тІехьарча бетта хиннар теркалдича, цІен 1 кв метрах дола ахча 18%-га кхоачаш лохденнад карарча хана. Цох дувц РИА Хоамаша.

«Фусамашцара ГІулакх массахана санна иро латт Россерча наха юкье. Банковски депозиташца, ипотекаца из ГІулакх аттачахьа даккха йиш хиларга хьежжа, квартира эца ахча Іоаде дикагІа вІаштІехьадаргда наьха», - йоах цу хоама тІа. Россе

тайп-тайпарча моттигашка ший ахчах квартира эца аьт-тув хилар да цига дувцар. РФ 67 моттиге квартирий мах укх шера айбеннаб, хІаьта 18 моттиге хинначул лохбеннаб.

Белгалде деза, дІадахача шера вай мехка 1177 квартира хьалгьаьлга, 1200 гаргга

дезала чубаха фусамаш луш. Цу оагІонцара гІишлошгъяра болх 171,689 эзар квадратни метра тІа латташ ба - уж да цІенош, вІаштІара яьча квартирех латта цІенош. Цу оагІонцара болх вай мехка дикка тоалуш латтилга белгалдир тІахьожам бераша.

Кхоачашде дезараш дукха да. Цхьа бер долча дезала, йоккха хало йоацаш, квартира эца йиш хургйолаш, цу оагІонца дувзаденнараш тоадеш, болх дІабахьа лаьрхІад вай мехка. Мехкарча бахархой хьал тоадара тІехьа да из деррига.

Хин хьал тоадара тӀехьа кӀахьегаш ба Шолжа-Шахьарера хьакимаш

Гаьгенаькъан Мартина

Керда гӀув яьккха, кхален моттигашкара хин хьал тоаде гӀерташ кӀахьегаш ба Шолжа-Шахьарера хьакимаш. Из хоам «Сердалога» бир шахьара мэре зарбан болх лелабераша.

«Менделеева оалача урам тӀа бахача наьха хьал аттачхьа даккха дезаш ба 11-ча гӀувна болх. Цу юкье да квартирех латта вӀаштӀара даь цӀенош а. Кхерамзлен хьал лорадара тӀехьа, гонахье картаца чулаьца, бийсанна сийрда хургӀолаш лампаш сега, болх дӀабихьаб цига. Цу моттиге лоархӀаге болх дӀахьор ток боагӀгӀача боараме лоаттае еза трансформатор я», - дийцар тха газетага. Иумаранаькъан Аслана белгалдечох, кердача насоса 25 кубометр хий сахьата лакхедоаккхаргда, 24 сахьата – 600 кубометр хул из. БӀарччача дийнахьа, бийсан цӀена хий хургда бахархошка хӀанз, Давла кьахетамца.

Наьсарера машинаш юла моттигаш цхьан кӀира дӀакъайлай

Коазой Мадина

Диззача кӀира, оршот ди хьаотталца, болх бергбоацаш дӀакъайлай Наьсарерча администраце шахьарера машинаш юла моттигаш. Уж дӀакъовлара бахьан да; шахьаре а иштта ерригача республике а наха тоьал хий дӀа-хьа цакхачар.

Из хьал кхетадеш хилара тӀахьех берригаш а. Машинаш юлаш йола моттигаш дӀакъайлараша белгалдир, цу хӀаманна шоаш тӀахьожам лоаттабергболга, соцам баьр дохаде йиш йоацилга.

Хин таронаш

ГӀалгӀайче ше-ший аргӀагӀа кхоачашду хица Ӏалашо яра дош

Султиганаькъан Йоакъап

ХӀара денна итташ эзараш нах ба, шоай кӀаллингах доалла ко хьакхостадица, ше ма дарра сийрда лепаш дола хий Ӏодарга сатувсаш, из сага вахаре ца хилча даргдоацаш а да. Нагахьа санна кӀаллинг чу фо хиларах шок етташ хуле, кхыметтел цхьа тӀадам хий а доацаш, сага из чӀоагӀа новкӀа хул, цига юхадоеал тахан цу хица де лаьрхӀа мел хиннар... Хин кхоачам хилар - таханарча замах вахаш волча сага лерттӀа хьалаш хьакхоллара эшаш дар. Нагахьа шо хьога дале, хьаькӀале уйла наггахьа мара керта чу йоссаргьяц е кӀахьега а безам хургбац. Хий сага эшаш да дийнахьа а бийсан а, миччахьа мара из саг цахиларах, кхыметтел космо-се а.

ГӀалгӀайче укх тӀехьарча пхешера даим кхоачашдеш да из гӀулакх моттигерча Ӏаьдало, цунна чудоагӀгӀача боахамаша. Бакъда дӀаяхача ханашка хинначунга хьежача, из хьал дикка меттагӀдаьккхад дикагӀгӀа оагӀорахьа. ХӀаьта а цу даькӀ тӀа де дезаш дукха да, хӀана аьлча денгара ди массаза доал тӀакхеташ да хий дезаш дола хьалаш а нах а. Из чӀоагӀа чоалхане а наха дагадоаллаш а хаттар да. Цо дӀадех материально-технически хин таронаш тоаяр, воай доалахьа хин таронаш хилийтар, уж лерттӀа лелаш хилар ахчан а экологе а доакъошкахьара.

Ши шу хьалха, ГӀалгӀай Республикан кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас белгалдир цу оагӀонцара керттера хаттараш.

«ГӀалгӀайченна хица Ӏалашо лоаттаяр - из массане а цхьана кхоачашде деза хаттар да: керда бурув тохар, тӀехьара тӀа хий лоаттадеш йола моттигаш хьаяр, кӀаьнара турбаш хувцар,

хин доакъош шердар. Цу сахьате цу тайпара хаттар кхоачашде могоаргдац мехка, цу гӀулакха ха а таро а эш», - аьлар цо, федеральни центро из хаттар кхоачашдеча даькӀ тӀа лоаттадеча новкӀосталах дувцаш.

Илманхоша йоах, хьалхара хица Ӏалашо яра оагӀонаш хьалге саг волавелар Месопотаме, Египте, Инде, Китае. Цул тӀехьагӀа тайп-тайпарча наха юкьедаьлар хий лоаттадара хьал. Ховш да, цу ханашка, цул тӀехьагӀа юкьерча бӀаьшерашка, ГӀалгӀайчен бахархой хий хьадоагӀаш йола моттигаш хьалгеш хиннабац, из хьаийдора хьастара, хи тӀара, из лорадора тайп-тайпарча пхьегӀашца.

Тахан вай цу чоалханеца дунен цхьа дакӀа да, хӀанз дукха мах бола вахара гӀишлош я, дегӀабоагӀаш шахьарий, юртий бахархой ба. Цудухьа таханарча замо дӀадех вахара хьалаш тоадар, цунца цхьана хица Ӏалашо лоаттаяр.

ДӀадахача шерашка вай мехка хьалгьий итташ хий дикагӀа хьадоагӀаш хилийтара йола гӀишлош, иттазза бурув теча моттигаш я, насосий станцеш хьаьий, дуккха километраш дола хин бувзамаш, болх бе юкьеяьккхай хица Ӏалашо яра массехк гӀишло.

Из иштта болх бара йола инженерни оагӀув я, цунца я хий гулдеш йола моттиг, хий цӀендар, из дӀа-юха хьожадар, хий чулеладара дола доккхий гирсаш.

Хицара хьал тахан эггара лоархӀагӀагӀа латташ хилар дукха ха йоацаш хьоахадир, ЖКХ кхоачамбоацарех дувцаш. Цу тайпара, республикан бахархой дукхагӀа цунна чубоагӀгӀача болхлошка латкӀа боагӀа хий цахиларах, из хаттар массайолча моттиге дӀадолалу ахка хьатӀадеча. Аьхи уж геттара а дукхагӀа хул.

Иштта дале а, ГӀалгӀай мехка

аргӀ-аргӀагӀа уж хаттараш кхоачашду, доал деча доакъош тӀа шоайла дага а боалаш, вӀаший бувзам лелабеш, вахара-коммунальни хьалаш лоаттадара гӀулакх тоадарах бола хоам массанега дӀакхоачаш хургболаш.

Белгалду, йӀайхача хана наха кхоачам болаш хий хургдолаш, ГӀалгӀай Республикан энергетикан Министерствос кийчӀаьий коммунальни хьалаш лоаттадара йола комплекс.

Хьалха хоам баьбар, 2030 шера кхаччалца хин турбаш тоаергья аьнна, цо таро лу 40 000 сага совгӀа хий хилийта.

ЧӀоагӀа ира латта хица дувзадenna хаттар да юрташка бахача наха из лоаттадар. Карарча шера цӀенхаштта тоаде лаьрхӀад хица Ӏалашо яр Буро кӀалха, Пхьилекъонгий-Юрта, ГӀаьзе-Коа, Наьсарен кхале, МарӀалбика кхален СоарӀапча, цул совгӀа МарӀалбик-Шахьаре.

2027 шера доагӀаш дола балхаш дергда, иштта кердайоахаргья хин турбаш Наьсарен кхален ТӀой-Юрта, Долакха-Юрта; МарӀалбика кхален Дола-Коа; Шолжа кхалерча ГӀажарий-Юрта, Мужеча, Галашка, Эбарга-Юрта.

Йицлургьяц республикан лоаме а, ЖКХ оагӀорахьа цига а да де дезаш балхаш. Иштта, дукха ха йоацаш, ЖӀайрахьа керда хин турбаш чуйьхар, цо таро лу бахача наха дикал йола

молаш дола хий лоаттаде доал деча даькӀ тӀа, вахарца ювзаен-нача моттигашка.

Таханарча дено дӀадехар дӀа а лоархӀаш; кхы а юрташка, шахьарашка кӀаьнара хин турбаш лелхаш хиларах хий лоаттаде таро йоацаш бусаш хиларах, Ӏаьдало цу моттигашка вӀашагӀболл хий наха лоаттадара бола болх, цу юкье лаьрххӀа йола транспорт а лелаш.

ЮкӀара хьаийцача, вай белгалдир укхача паччахьалкхено цу даькӀ тӀа кӀахьегаш хилар. Цо хьагойт цахаддаш из болх тоабеш хилар, укх тӀехьарча хана дикка из гӀулакх тоадеш хилар гуш а да. Керттердар да - уж хаттараш кхоачашдеш хилар, хӀаьта уж цкӀа чакхдала дезаш дола хаттараш а да.

Цу юкье чӀоагӀа эшар да, из хий леладераш кхеташ хилар, воккхавар а зӀамигвар а, хий дезаш мел вар, из лораде дезилга ховш хилар, зехьа ца доадеш эзараш литраш дола мах баьваргвоаца рузкӀа.

Хала дац дӀалархӀа, мел дукха тоннаш хий лораде йиш я, нагахьа санна ГӀалгӀайчен хӀара цӀагӀа е квартире гӀулакх доацаш доадеш дола хий лорадой. Лакхе белгалгьяьха нах бахаш йола моттигаш дукха хиларга хьежжа, хий а иштта дукха тоннаш лораде йиш йолаш да. Из дицде йиш яц вай, хин хӀара тӀадам лоархӀаге ба.

Пхьилекъонгий-Юртарча наха, машинаца хий тӀакхухь

Коазой Мадина

Укх кхорзаденнача, Имецача деношка, хий доацаш, халача хьале хьувз Пхьилекъонгий-Юртара бахархой. Цар гӀулакх аттача даккха гӀерташ, машинаца хий тӀакхухь царна. Из хоам «Сердалога» бир администраце.

ХӀара дийнахьа хий доацача наха из тӀакхухьаш лел машин. «ДӀадахача кӀирандийнахьа пхи машин хий дера юрта. Таханарча дийнахьа хий дайта аьнна дехар чуденнараш 15 саг ва. Ше-ший аргӀагӀа бахархошта хий кхухьаш лел, лаьрххӀа араьккха машин.

Шолжа-Шахъарера керттера парк тоаяь яла дукха ха йисаяц

Аькхенаькъан Марем

Шолжа-Шахъарера парк тоаеш боахк болхлой. Укх шерарча бӀаьстан хьалхарча бетта денз, тоаеш латтача моттига болх мичахьа

кхаьчаб хьажа ваха хилар шахъара да Гумаранаькъан Аслан, цун гӀонча вола Беканаькъан Халид. Болх йистебаьнна бала боалл. Шахъара администраце бу «Сердалога» из хоам.

Керда бай хургболча лаьрххӀа кӀийле тоаеш боахк цига карарча хана. Сийленга Иоакъаш хийца, кхера Юбилла, кхуркхолг оттабаь, кьахьийгад цига. Керда гӀандаш, фонараш, нув-

хашта лаьрхӀа яьшкаш оттаергья парке, деррига доазув баьццардерзадергда. ХьатлабоагӀаца бетта деношка, деррига балхаш чакхдаьнна, хьаелла мег парк бахархошта.

Илдарха-ГӀалий тӀара базар дӀакъовлаш я, цхьацца кхоачам-боацараш бахъан долаш

Султиганаькъан Йоакъап

«Ӏалама беркат» яхача Илдарха-ГӀалий тӀарча базара хьал малагӀа боараме да тохкаш, хилар шахъарера прокуратура. «Сердалога» из хоам бир Ӏаьдала болхлоша.

«ДӀабихьача тохкамо гучадаьккхар, цу моттигера тока саьргаш бокъо йоацача тайпара дӀа-хьа тийса долга, цӀи яьнна хатар хилча, нах арабовргбола моттиг кьоастаяьц, тховнах теа йоахка сиха йоагаш йола хӀамаш цӀерцара кхерамзлен хьал лорадара тӀехьа тоаяь, боагӀаш бола болх дӀабихьа яц.

Иштта кхьдола кхоачам-боацараш а да цига теркалдаь», - йоах тхогарча хоамо. Базара доазон тӀа лораде дезараш цхьаккха тайпара теркаме лаьца доацилга бӀаргадайра, тохкам беш хиннарашта. Из бахъан долаш, базара даьна 15 000 сом гӀод техар, цунна духьала гӀулакх хьадийлад. Уж деррига кхоачамбоацараш дӀадахалца базар дӀакъовлар дехаш, лоткъам чубеннаб цигарча кхален суде.

Ший йиӀий могашила зе дарах, бехктокхаме озаргва Пхьилекъонгий-Юртар вахархо

Гаьгенаькъан Мартина

Ший йиӀий могашила зе деш, хӀама тохарах бехктокхаме озаргва Ӏаьдало 40 шу даьнна Пхьилекъонгий-Юртар вахархо. Из хоам «Сердалога» бир прокуратуре.

Тохкама болхлоша белгалдечох, укх шерарча бӀаьстан хьалхарча бетта 9-ча дийнахьа, дов даьнна, 17 шу даьннача йоӀа хӀама теа, аьрда кога голинга чов яьй дас. РФ УК шоллагӀа даькьа 112 статьяй «з» п. бехктокхаме озаргва из саг (лаьрххӀа даь, сага кхераме доаца, герза меттел йолча хӀаманца деГ дикка човхадеш могашила зе дарах).

Наьсарерча кхален судо дӀахо тохкаш латт из гӀулакх.

ГӀалгӀай мехка 11 юкъара доазув тоадаьд

Коазой Мадина

Карарча 2025 шера, республике лаьрхӀад 23 юкъара моттиг тоае, царех 9 доал деча даькь тӀара я. Таханарча денга кхоачаш, моттигерча гӀишлошъяра Министерствос яхачох, 11 моттиг тоаяьй. Деррига балхаш дӀахьош да

«Шахъара дика хьалаш» яхача кьаман проекта чудоагӀаш.

Цу 11 доазонна юкье да урамаш: Мехкахдахра 70 шу дизара, Градусова, ДжабагӀанаькъан, Бочаланаькъан; Илдарха-ГӀала, иштта Пхьилекъонгий-Юртар урамаш: Победы урам-

гара НурадиловгӀар урамга кхаччалца, Грузински; Шолжера Сейнарой урам тӀара парк, МагӀалбика кхален Заьзгакъонгий-Юртар Центральни урам, Наьсарера Ӏарчакханаькъан, МагӀалбикера Юбилейни урамаш.

Цу ерригача моттигашка керда асфальт Юбиллаб,

гӀашлой наькъаш даьд, лампаш тоаяьй, гӀандаш а нувхаш чутувса яьшкаш а оттаяьй.

«Шахъара дика хьалаш» яхача федеральни проекта чудоагӀа хьалхашка латта декхараш кхоачашдаь даьннад 47%», - аьлар республикан гӀишлошъеча боахаме.

«Даъхе - тхо» яхача тоабо кхетаче дІайихъар МагІалбике

Гаьгенакъан Мартина

Тайп-тайпарча моттигаша дакъа лоацаш йола кхетаче дІайихъар МагІалбике «Даъхе-тхо» яхача тоабо. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера. «Къонача гварди», «Къона эскар», «Даъхе-тхо» яхача гІо деш лелача тоабаша хъагойтар топ тохара говзал шоашта мел дика йовз. Нийса, меттахъа топ тоха хар дар цига теркалдеш хиннар.

Автомат вІашагІоллаш, тІаккха юха вІашагІоаккхаш бола болх дика шаьрбир цар укх наькъа. Дешархошта геттара чІоагІа дезаш долча цу гІулакха юкъе дакъа лаца аьттув бар массане», - дийцар тха газетага.

Чербазанакъан Башира цІерах йолча шахьарерча тІема, къахьегаме музее гІолла гобоаккхаш; геттара чІоагІбелар цар Даьхенцара, Сийлахь-боккхача Даьймехка тІем тІа вай мохк лорабеш лаьттарашцара безам, лерхІам. Чай молаш, къамаьл деш, тІема турпалхой цІераш дагалоацаш, дІаяхар кхетаче.

Белгалде деза, из болх чакхбоаккхаш гІо даьраш «ЦаІ йолча Россее» моттигерча оагІон доакъашхой болга.

«Наьк де Іомале» яха болам дІабихъар «Аьрзе»

Коазой Мадина

Хин моттигашка наьха кхерамзлен хьал лораду болхлой, МЧС къахьегамхошца «Іомале наьк де» яха болам дІахьош хилар «Аьрзи» яхача берий лагере. Хин моттигашка лораде дезараш малагІаш да хьалхадаькхар цар берашта. «Сердалога» из хоам бир цу моттигера.

Берашка дІахьекхар, саг хин кІалха водаш хилча фу де деза, хи чура араваьккхача сага эггара хьалха малагІа гІо де отта веза, масала, саг садаха волаургволаш де дезар дІагойтар.

«Шоашка дІахьокхаш дола хІара хІама Іомаде чам болаш, деррига зувш дар бераш», - белгалдир хин моттигашкара наьха кхерамзлен хьал лорадарах болча оагІон болхло волча Темарханакъан Адама. Шолжа кхален моттигашка цу оагІонцара тІахьожам лоаттабеча къахьегамхоша берашта дийцар, кхерам тІабоагІилга мишта кхетаче деза, хатар хургдоацаш мишта лоравала веза.

Вай культуран белгалонаш

«ГІалгІай къаман дувхара поэзи» яха фольклора сахьат дІадихъар мехка

ГІазданакъан Ахьмад

Фольклора ДихьатІадоагІаш, республикерча къаман кхоллама ЦІено, Эбарга-Юртарча культуран цІен болхлошца, дІайихъар фольклора сахьатах латташ йола кхоллама проект «ГІалгІай дувхара поэзи». Культуран оагІув лорабара тІехьа дІахьош яр кхетаче.

«Къаман культура хъагойташ да гІалгІай дувхар. Уйлаш, лерхІамаш, деган из - деррига зе йиш я цунга гІолла. Из проект чІоагІа лоархІаме йолаш йоаржайир мехка. Къаман дувцарца дувзаденнараш довзийтарал совгІа, тхьовра денз хьадахьаш дар лархІа дезилга белгалдир кхетаче. Ноахалашта юкъера бувзам, культура лораяр ишттача наькъаца чІоагІду тахан. Къаьстта из оагІув массахана лорабе безилга, даьша хьадахьаш вайга хьакхачар лакха сий деш леладе дезилга, дувца деза вай техан», - дийцар «Сердало» газетага РДНТ кулгалхо-

чун гІонча йолча Котанакъан Марема. Кагирхошта, берашта юкъе из хІама мел лоархІаме да белгалдар вай декхар да. Фольклора сахьато хьадиьллар гулбеннарий дегаш, довзийтар дуккха а цу оагІонцара лоархІамедараш. ГІалгІай культура ший никь малагІча ханашкара денз хьабахьаш йоагІа, культуран кІоаргал яйзар гулбеннача хьаьшашта. Литератор волча Балайнакъан Хьасана тоайир из сайре ший къамаьлаца. ГІалгІай къаман дувхарах дувцарал совгІа, из хІама хестадеш йола байташ йийшар цо. Балайнакъан Хьасанцига вера, гІалгІай къонахий чокхи дийха. Байтанчас массанена дІагойтар, вай даьша леладаь, тахан вайга хьакхача къаман дувхар хІанз а сий деш, лоархІаш хила дезилга. Из бувзам боабе йиш яц вай, даиман кер чу леладе деза хІамаш да уж. ГІалгІай къаман кхалнаьха чокхи дийха араяьлар кхоллама проекта хьалха латта РДНТ исбахьален кулгалхо йола Абдурзаканакъан Аьсет а. Гулбеннарашка къамаьл деш, цо

теркалдир, ший къаман истори, культура лораяр дицца деш, дІахо гІа боаккхаш хилар яхь йолча хІара сага декхар долга. Кхоана ураоттаргбараша из кхетадергдолаш, тахан хьалхадаха деза царна из. Эбарга-Юртарча культуран цІен кулгалхочо, Мерешканакъан Соняс дийцачох, культуран оагІонца дуккхача шерашка къахьегаш, цо теркалдаьд; кагирхоша, кхувш латтача бераша къаман истореца дувзаденнараш геттара раьза болаш хьаллоацилга. МолларгІа, цу оагІонца дІадоладеш дола хІама дег чу дусаргдолч-

ча тайпара, шийна тІехьа пайда буташ хила деза. Цу кхетаче лоархІаме дакъа дІахьош яр дизайнер, модельер, тайп-тайпара хІамаш хьаеш йола говзанча Имагожанакъан Мадина. Кхетаче цо бовзийтар «Къаман берий дувхар» яха гойтам. Из болх дІабахьара гІулакх цунна хьалхадаьккхар я РДНТ кулгалхочун гІонча йола Котанакъан Марем. Къаман дувхарцара безам Мадиной дег чу дикка чІоагІбенна латтар, хІаьта Котанакъан Марема берий къаман дувхара болх вІашагІболла, аьнна, хьалхадаккхаро из безам кхы а чІоагІаргІа совбоаккхаш сийг сегар цун вахаре. Геттара чам чубенна къахьега йолаелар дизайнер. Кхьйола проекташ юстартетта, къаьстта из болх сихагІа чакхбаккха ловш яр из. ХІара дувхар ший тайпарча безамца кхеллар цо, къаман Іадаташцара лерхІам совбоалаш. Цунга хьежжа, бокъонца дола цІай хилар из проект йоаржаярах. Хьажархоша тамаш еш, чІоагІа хоза кхелладар хІара дувхар. ДІахо де лерхІараш а кІезига дац Мадиной вахаре. ТІателла болх дІахобахьа лаьрхІа я из, хозача дувхарашца наьха бІарг хьоасташ. Берий къаман дувхар тоадеш, дукха хІама гойта лаьрхІа я модельер мехка-

хошта. Гулбеннараша лакха мах оттабир цун къахъегама. Гуш дар, къаман дувхар селханарча исторе лоархӀае оагӀув хиларал совгӀа, таханарча хана а доаккхалца леладе йиш йолаш долга. Кхоллама балхашцара чам Мадиной дег чу бера хана сомбаблар. Догам де, цхьаццӀа хӀамаш хъае Юмаяла йолаелар из, иштта хореографический езаелар цун дегӀа. Берий ашарий ишколе, исбахъелен ишколе дешаш, геттара дӀацӀоагӀбелар из безам. Кхоллама вахаре цо хьалхара гӀа боаккха ханаш яр уж. Театральни, хореографически, ашарий оагӀонашца гучадувлар цун дегӀацара начӀал. Кулгашца тайп-тайпара хӀамаш хьаххоллаш, цо хьегаш дола къа хам баь варгвоацаш да, къахъегара тӀера хиларо дикка гаьнаьккхай Мадина тахан. Цунна гонахъа мел бараша лакха мах оттабеш да цун балхаш.

Говзанчий хӀара деннарча балхах цаӀ да, даим кердадараш лохаш хилар. ИмагожанӀаькъан Мадина хӀара денна цхьаццӀа таронаш лохаш я. Цун керттера декхар - лораяь а ца Іеш, наха дӀайовзийтар гӀалгӀай къаман культуран тӀехъале, хьамсарча мехкара арабаьнна бахача нахӀа из кӀоаргагӀа дӀагойтар.

Говзанчан кхоллама балха дукха да тамашийна хозал йола балхаш. Масала, терко тӀаяхийта езаш да Шолжа-ГӀалан маьждиг, из цо даьд цилеторгех, из тахан Шолжа-ГӀалан музея экспозице цхьа дакъа да. Цун балхашца иштта го йиш я театральни теникаш, уж лаьрхӀа я ГӀалгӀайчен берий театра, ший тайпара хоза гизгех яь хӀамаш я.

ИмагожанӀаькъан Мадинай балха юкъе лоархӀае дакъа дӀалоацаш да, цо кхувш йоагӀача вай тӀехьенца беш бола болх. Из хьожаш я ший ма хулла мах бола говзал царна дӀаяла, дӀахо а Іадатий оагӀув лорае, из дегӀайоалае.

Фольклора сахьат дӀахьош говзанчаша Эбарга-Юртарча культуран Цен сцена бокъонца йола подиум санна кийчийр, цу тӀа дӀабихьар хоза кийчбаь гойтама болх.

Къона моделаш хоза къа-

ман гӀирсаш тӀадийха цу тӀа баьлар, гулбеннарий къаман гӀирсацара безам совбоаккхаш, цар дог гӀоздоаккхаш.

Цар дӀизза кхоачашдир хьалхашка лаьтта декхар.

«Котанаькъан Марема йоах, берашта къаман гӀирсаш хьаххоллара тӀехъа болх бе аьннача хана, сона из чӀоагӀа де-задалар, со сӀихха йолаелар из кхоачашде. Шоана тахан бӀаргадайнар, из дӀадолалуш дар мара дац. Со лаьрхӀа я цу тӀехъа къахъега, аз дош лу шоана, цӀаькха вай укхазӀа вӀашагӀкхетача хана, шо дерригаш цецдаха», - аьлар модельера-дизайнера, гойтам йистебоалаш.

ИмагожанӀаькъан Мадинас гойташ болча кхалнаха тӀабувхабеча гӀирса юкъера белггала йола моттиг дӀалаьцар курхьарсо, из ба тхьоврча хана вай Іадатех керта тӀа техкаш хинна кхалнаьха гӀирс. Цо теркам тӀаьзар цига хиннарий.

Курхьарс тӀатехкаш хиннай, цхьаннахъа кийчвенна яха езача хана. Курхьарс еш хиннай дикача хӀамах - цӀеча кӀадах е фертах. Царга хьежжа белгалъеш хиннай цу сага вахаре дӀалоацаш йола моттиг а, цун къаман культура а.

Курхьарса керттера мах ба, тамашийна этнографе белгало из хилар. Тохкамхоша яхачох, из дукхагӀа лелаеш хиннай ГӀалгӀайчен лоаман моттигашка, цо лоархӀае ду гӀалгӀай къаман Іадат.

Вайна тахан а хоалуш да, цу тайпарча къаман моттигаша вай Іадат лорадеш, иштта культуран мах бараш диццадӀалийтара юкъе дакъа дӀалоацаш хилар. Фольклора сахьатах хилар боккхонца дола халкъа кхоллама цӀай. Цига дакъа лоацаш бар начӀал дола культуран балха викалаш. Керттера терко тӀаозаш яр къонача иллалархочо Хьаьшанаькъан Иманас яь кийчо. Из вокальни кружоке Юмалуш я Эбарга-Юртарча культуран ЦӀагӀа, цун хьехамча я ший гӀулакх дика довзаш йола Пхьиленаькъан Фатима. Цо дика кулгал а деш, Иманас хӀанз болх бу хьалхара шу дац, цунца цхьана аьттув боал кхоллама таронаш маьхалъяха.

Концертмейстер йолаш цига дакъа лоацаш хилар ГӀудантанаькъан Дана, Тамасхананаькъан Марем, цар профессионализмо ше моргкхы йоаца ашарий оагӀув дӀаяхъа таро елар.

Кхетаче дӀахьош хиннача Мерашканаькъан Ритаина хайра; йӀайха, дег чура кхетачен моттиг вӀашагӀйолла.

Цун дика вӀаштӀехьадоал нахаца юкъара хила, царна эшар довза. Иштта лакхача боарам тӀа вӀашагӀбеллабар кхетачен болх. Зейтанаькъан ЙӀиса ший болх дика бовзаш хиларах, из бехктокхаме эттар фольклора сахьат дӀахьоча, оазаца дувзаденна кхоачамбоацараш ца хилийтара. ВӀашагӀкхетар хоздеш яр «Сийг» яха берий хал-

хара ансамбль, цунна кулгал деш ва ИмагожанӀаькъан Мухьмад. Из тоаба гӀалгӀай Іадаташ лорадерех я. Цун халхарашка дика юкъедаьннад гӀалгӀай Іадаташ. Мухьмада кулгалца къонача говзанчаша Юмаю халхара техника, иштта шоай къаман культуран тӀехъале.

ИмагожанӀаькъан Мухьмад, къона хиларга хьежжа доацаш, дика говзанча ва хореографе даькъ тӀа. Цо коллектив дика вӀашагӀеллай кхоллама балха тӀа. Цун кулгалца къонабараш, халхара техника Юмаярал совгӀа, шоай къаман культуран тӀехъале Юмаеш ба, ма ярра къаман халхара кӀоаргагӀа йола моттигаш чу а лоацаш.

«Сийг» ансамбла хӀара халхар гӀалгӀай культуран наькъ тӀа вугаш хул. Цо укх наькъа а гойтар къаман искусство. Цу юкъе керттера терко тӀаозаш хиннар дар вай къаман гӀирсаш гойтар, цар шоай тайпара хилар, цу фольклора кертте лаьтта декхар дар, уж гулбеннарашта гойтар а иштта царна де-задӀалийтара а.

Белгалду, «Сийг» ансамбла гӀалгӀай Іадаташ лорадаь а ца Іеш, уж дегӀадоаладу, тайп-тайпара къаман белгалон оагӀонаш лохаш. Къонача артистий дика начӀал дола кулгалхо хилар бахьан долаш, из тоаба ГӀалгӀайче меттел, цул арахъа а дика йовзаш я. Из, дика а хеташ, белгалдир цига дакъа лоацаш хиннача Эбарга-Юрта администраце викала Келаматанаькъан Руслана.

Фольклора сахьат дӀахьош хьалхадаьккхар, гӀалгӀай гӀирс - из цхьаннахъа сеца латгача къаьнарча гӀирса кеп йоацилга, из даим дегӀабоагӀаш, кердабувлаш бола гӀалгӀай къаман тӀабувхабу гӀирс ба. Цига халкъа кхоллам вӀашагӀьувш ба хӀара деннарча гӀалгӀай вахарца, ше морг кхы боацаш из хилар белгал а деш. Дукхача шерашка хьабоагӀа бувзам ба из, цо безам чуболийт суртанчашта, модельерашта, тохкамхошта кхы кӀоаргагӀа из бовза, Юмабе, дӀадахача ноахалцара бувзам, хоада ца беш, лелае.

«Ашарий ахкан сайрено» гулбир Магасе цу искусствон мах ховраш

Гаьгенаькъан Мартина

«Ашарий ахкан сайре» дӀайихьар Магаса театра, кинон, таханарча заман тароний Центре, цига гулбелар сийлахь искусствон езараш, цун мах оттабе ховраш, яхаш, хоам бу «Сердало» газетага из болх вӀашагӀбеллараша.

«Артисташа дӀаоалача иллешца сакьердалуш дукха бар. Царна лаьрхӀа иллеш даьхар Эккажанаькъан Маринас, Беканаькъан Хадижас, Эккажанаькъан Розас, Гаьгенаькъан ИбрахӀима, ПхьугӀой Амира, ЦӀечой Жаннате, Исраилова Ларисас. Оздой Лейлас гобой яха зурма лекхар, Јарпенаькъан Хьавас - чӀондарг, ГабраӀаланаькъан Мадинас - фимбо, маримба», - аьлар хоам.

Гулбеннараша йоккха терко тӀаяхийтар, дукха ха йоацаш «ГӀалгӀайчен къона оазаш» яхача II-ча Республикански вокально-инструментальни яхье котъаьннача ГетагӀазанаькъан Раянай-на. Укхача из яр хьаьша санна.

«Таханара концерт боккхонца дола ашарий цӀай хинна дӀаэттар массанена. Тхо хьожаш да кхоллама а начӀала а майда хьаххолла вай артисташта. Кхетаче яр вай бахархошта культура йовза таро луш, дегагӀоз луш, иштта къона илилалархой хьаллоацаш», - аьлар ЦТКиКИ кулгалхочо Зортанаькъан Мадинас.

Республикера цїхеза журналист яь ди дездеш я

ГІазданаькъан Ахьмад

Россе журналистий Союза доакъашхоцо, культуран цїхезача болхлочоа, «КарагІдаьннарех» яха орден еннача лакха начІал долча журналиста Солтуке-наькъан Зинайна хетабаь «Деша говзанча» яха гойтам хьабийллар МагІалбикерча библиотеке. Таханарча журналистике лоархІаме болхло я Зинаида. Дуккхача шерашка хьинаре къахьегаш, вай мехка санна мехкал араха а наха йовзаш, цїи йоаккхаш болхло я из.

Журналиста тайп-тайпарча ханашкара вахара никъ бовзийташ ба шахьаре дїахьош бола гойтам. Цига го йиш я цун сурташ, довза йиш я цо мел къахьийгад журналистике, ше йоаккхача хана.

Къаьстта лоархІаме моттиг дїалоацаш я ГІалгІай паччахьалкхе кхоллара наькъах цо язъаь очеркаш, статьяш. Къаман вахаре лоархІаме хиннача деноех язедеш хьаений из. Хьалха хиннача Нохч-ГІалгІайчен, ГІалгІайчен газеташ тїа, журналаш тїа арадийннад цун йоазош.

ГІалгІай паччахьалкхен телевиденеца цо бувзам лелабеча хана, ма дарра бїаргадайра бахархошта из мел лакха начІал долаш болхло я. Тахан хьабийллача гойтамах хоза масал хургда шоай балха тїа лакхаленга кхача гїерташ болча кьонача журналисташта.

«Сердало» Кепайоазон цїен болхлоша даькъалаювц Рамазана Зинаида яьча денца. Иразе, аьттонца, беркатаца, могашмаьрша йолаш; яхийла из дуккхача шерашка!

ГІалгІайченна хьалъеш я керда филармони

Аьхкенаькъан Марем

Республикан столице дїахьош ба Хамхой Ахьмада цїерагІа керда Паччахьалкхен филармони хьалъера болх. Карарча хана болхлой аьшка чїийнашца бувзабенна пенаш чїоагІду болх беш боахк, гїишлон тїера керттера гїов хьадеш, яхаш, хоам бу ГІалгІай Республикан Кулгалхочун, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Деррига кийчон балхаш даь даьннад. Уж чїоагІа

кїийле йолаш хургдолаш лард дїайолаш латт, гїишло моллагІа Іалама хувцамашта духьалъотталуш хургйолаш. Гїишлонхой керттерча пенашца беча балха юкье да концертни зала опалубкаш оттаеш, шоллагІа этаж чїоагІъеш йола блокаш оттаяр.

Филармоне архитектуран проекта чуйоагІаш я ши блок, уж хотташ юкь а йолаш. ГІалгІайчен кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас белгалдир, из духьалкерда гїишло хинна Іац, из лоархІаме гІа ба мехка куль-

турни вахаре боаккхаш бола:

«Итташ шераш доахаш, халача хьалашка болх беш хинаб вай артисташ, хІанз цар таро хургья шортта моттиг а йолаш, 800 сага лаьрхІача йоккхача зале, таханарча заман хьалаш чудолча гїишлон чу къахьега.

Филармони коллама центр хургья, цига хьакхолларгья сийрда проекташ, юкьебаргба начІал дараш.

Проекта чуйоагІаш я лакхе белгалъаьча йоккхача залал совгІа, иштта зламагІа йола зал, фойе, сценаца ювзаен-

на моттигаш, касса, вестибюль, кхыйола эшаш долча гїулакха лаьрхІа фусамаш. Из гїишло хьалъаь яргья 2026 шера оагІой бетта, «Культура» яхача къаман проекта чуйоагІаш.

«Со тешаш ва, цу проекто гІалгІай культуран керда лоархІаме оагІув хьаелларгхиларах. Иштта таро лургья кхоллама коллективашта дикагІа къахьега; цул совгІа, из хургья йоккхача ерригроссийски, халкъашта юкьерча кхетачений майда», - аьлар Мехкадас.

ЦТКиКИ дїахьоргья ГІалгІайчен столице «Дагалоаттама лента» яха кинокхетаче

Гаьгенаькъан Мартина

ХьатїадоагІача кїира тедра, кинон, таханарча заман тароний Центро ГІалгІайчен столице дїахьоргья «Дагалоаттама лента» яха кинокхетаче, из хетаяь я фашистий гїаьрхой советски эскар эшабаь 80 шу дизара, «Даьхен лорбой» Шу хилара, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ЦТКиКИ зарбан болх лелабеча Пхьиленаькъан Аьсета.

«Программа керттера дакъа дїадоалургда кїимарса бетта 22-ча дийнахьа; театра, кинон, таханарча заман тароний Центра даькъ тїа. Доакъашхош-

та цїхезача режиссєраша, продюссераша, актєраша лургда говзанчий хьехамаш. Цу юкье керттера да «Ноахлий дагалоаттам» яха герга истол, цига хьожаргба тїема исторега, из кино хьакхолларашта накъадаьнна хиларах дувцаргда.

Россе кинематографистий Союза отделеней доакъашхоша дувцаргда цїхезача мехкахоех, царна карагІдаьннарех, 1941-1945 шерашка Сийлахь-боккха Даьймехка тїом латташ», - аьлар тхога хоам баьчо.

Кхаьрача дийнахьа культуран дегїаахара Центре хургья тїема-патриотически кхетаче «Дагалоаттама лента». Тїема шерашкара байташ а иллеш а алар

цу юкьедоагІаш хиларах, ЛаьрххІа йола операци дїахьош болча шоай мехка-

хоех доаккхал дергда цига дакъа лоацаш хургболча наха.

Наькъашкарча кхерамзленах дийцар Наьсарен кхале

Коазой Мадина

Наькъашкара кхерам-зле лораярах дувцаш, кхетаче дІайихьар Наьсарерча администраце.

«Сердалога» цигара бенача хоамах, наькый, наха сехъабувла кьоаста-ьяча моттигий хьал дар цига теркалдаьр. Гулбеннараша белгалдир, цу оагІонца дувзаденна-раш лакхача боараме то-адаь хила дезилга, кьаь-стта керда дешара шу хьатІаоттача хана.

Иштта цига дий-цар, салоІача ахкан хана наькъашкара хатараш лаьгІдара тІехъа малагІа болх бе беза.

Туркий лаьтта бахаш болча гІалгІаша экскурси йир, мехкарча музее гІолла

Коазой Мадина

Берригаш хилац ахкан хана фордагахъа, салоІача моттигашкахъа гІерташ,

цхъабараш шоай Даьхенах бІаргтоха, даьй лаьтта ког ловза хьагаш хул. Укх де-ношка вай паччахьалкхен музее экскурси е баьхка

хилар Туркий мехка бахаш бола Мержой. Къаман динцара, куль-турацара, исторецара

оагІонаш белгалдеш йолча музее гІолла гобаьккха хьаьший, чІоарІа дог ураэ-та, тоам хинна бар.

ДегІа зе деш, сакхетам тувлбеш дола «дохъаж» дохка гІийртар бехктокхаме эзай

Султиганаькъан Йоакъап

ДегІа зе деш, сага сак-хетам тувлбеш йолча хІамашца базар лелае еннар, Іаьдало ха теха, чуйоалл. Из хоам «Сердалога» бир МВД болхлоша. 33 шу даь-ннача яхархочун ду-хьалара гІулакх тох-каш хилар МагІалбика кхален суде.

Санкт-Петербурге Іомаю ГІалгІайчен кьаьнара гІалаш

Аькхенаькъан Марем

«АСМ Групп» говзанчаша дІаболабаьб, ГІалгІайчен гІалай моттигаш Іомаюра болх. Тохкама болх дІабахъара чудоагІаш,

цхъацца йолча ширача заман гІишлош тІара гу-лийр уж хьалъеш пайда ийца хІамаш: кхера, марк-хал, топпар, дахча. Уж кепаш дІайохьийтаргъя Санкт-Петербурга Іилман

лабораторешка.

Цига беш болча хоамо новкъостал дергда кьаьнар-ча говзанчий кьайленаш, иштта гІишлой технологеш йовза, массехк бІаь шу доак-

хаш ца харцаш гІалаш лат-таш хилара бахьан малагІа да ха, яхаш, дийцар ГІалгІай Республикан Кулгалхочун, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Эса-ЧІожерча дарбан баьций книжка арадоаккхаргда

Аькхенаькъан Марем

ГІалгІайче арадоалаш да Эса-ЧІожен дарбан баьцаш тІайола сборник, из наькадаргда хьалхагІа наха деш хинна дар-баш леладерашта. Цу тІара го йиш хургъя малагІа баь-цаш пайда луш я а, мишта уж кийчье еза а.

«Пхуй баьццара аптека» яха книжка арадаргда 500 экзе-мплар йолаш. Цун автор, фитотера-певт Селентай Русалина я, ши шу совгІа ха я цо Эса-ЧІожера баь-цаш йовзара дола балхаш дІахъу, даим Лохерча Пхуй гІалай ком-плекса гонахъара Іалам тохкаш.

Цул совгІа, книжка тІа лаьрххІа йола оагІонаш хургъя рецепташ тІадолаш, иштта тайп-тайпарча лазарашта дарбаш дарах дола хьехамаш хургда цу тІа.

Из йоазув хьаххеллад «ТІехъале» яхача гІишлонхой-меттаоттаяра ишкола говзанчий новкъосталца.

Къаман йиий вахара доккха таърахь

Янданаькъан Тамарай 70 шу дизарга

Гарчакханаькъан Сали

Янданаькъан Хаважа Тамара ца йовзаш саг Палглай мехка хуле тамаш я. Цул совгIа, из йовзаш а езаш а я Къилбаседа Кавказа республикашка, ерригача Россе. Дукха ха яр цунах язде безам а болаш, бакъда хIанз-хIанз яхаш со лела. Карарча шера геттара дика нийсъеннай из йича денз 70 шу далари цунах язде ловш со хилари шоайла барта дола моттиг. Кимарса бетта 23 дийнахъа яьй Тамара 1955 шера Казахстана Караганда оалача шахъаре. Бакъда со валлац шоана цун еррига биографи ювца. Янданаькъан Тамарс ше «ЗIамига детективни истори» аьнна цIи тиллай ший вахарца дувзаденнача укх хIамах.

Нагахъа санна Мамилганаькъан Сулумбик хиннавецаре, шийх Россе халкъа артистка а цхьаккха артистка а хургъяцар аьнна хет цунна. ХIанз мо вайна ца йовза тарлора из тIаккха, кхийола болхло хургъяр, масала, ингалисий метталара талмачал деш, хъехархо хила а тарлора е вIалла дагайоаца говзал йола саг. Бакъда вахаре нийслу цхьайолча хана тамашийна моттигаш, цу тайпара моттиг нийсъеннай йиий вахаре а, Шолжа-Палий тIа СССР халкъа артист Меркурьев Василий Васильевич веначул тIехьагIа. Из бокъонца вола коммунист хиннав. Цо касткаста оалаш хиннача дешаех да, моллагIа хIама нийсделча, «аз дош деннад, из дергда аьнна».

Иштта аьннад цо Нохч-Палглай столице веча а: «Аз дош деннад; гIалгIай театр хъадергда, аьнна. Палглай театр хургда». Из вена хиннав шийца сцена тIарча меттах, сцена тIарча леларах бола хъехархой боалабеш. Цу хана уж шеввар болх беш хиннав Ленинградча театра, ашарий, кинематографе паччахьалкхен института дарматически искусствай факультете. Из хиннад 1973 шера.

Гинбухерча столице дешаргдола курс хъаеш къахъегаш хиннав воккха артист. Цу хана Тамарай да Хаваж вIалла ладувгIа тугаш хиннавац, ший йоI актриса хургъя яхача къамаьлага. ЗIамига йолча хана денз; цхьацца яхъашка, хъажарашка дакъа лоацаш хиннай йиIиг. Халхаяла а илли ала а ховш хиннай, Буро тIа оаз тоаеш, хоза байташ ешача къовсамашка хьалхара мотти-

гаш йоахаш хиннай цо. Цу хана-м Хаважа хоза хеташи хиннад из, хIана аьлча хъаьший баьхкача, цох доаккхал а деш, дехар деш хиннад цо йиIигага, байт еша аьле. Цхьайолча хана дас ше хоржаш а хиннай еша еза байт, цкъаза хъаьшашта бIаргаш дизза хий отталца ешаш а хиннай, хIаьта Тамарайна дикахетар хулаш хиннад цох, даь новкъосташта ше тоам бар бахъан долаш. Иштта кхувш йоагIаца Тамарас аьннад:

- Са актриса хила безам ба.

Укхаза дас хъахайт ший бокъонца дола дог-уйла, бер долаш леладаь хIамаш, йоккха хилча ший йоIага леладайта лаьрхIа хиннавац из:

- Дицде мара дезац хьона. Са кхо йоI я, кхоккхе а лораш хургба, - аьннад дезала хьалха латтача сага.

Тамарай йоккхагIа йола йиша цу хана мединституте деша ягIаш хиннай. Цун ларах яха езаца зIамагIачун химех «4» яха оценка хиннай, цудухъа из Шолжа-Палий тIа йохийт, институте деша отталехь, химех дикка кийчо ергйолаш. Из ца хилча, чакх ца йоалаш йиса тарлуш хиннай. Вешта, цхьаккха тайпа а цу институте деша безам болаш хиннаяц йоI; цул совгIа, тешаш а хиннай, ший дагалаттар кхоачашхургхиларах.

Цу хана, аз лакхе ма аллара, республикан столице хоржаш хиннаб Ленинградерча паччхьалкхен театра, ашарий, кинон институте (ЛГИТМиК) деша ловш бола кагий нахи мехкарийи. Дикка яхь йолаш моттиг а хиннай из.

Пулакх иштта эттача заман чухъа, гаргара саг йолча Iеш хиннай Тамара, из Шолжа-Палий тIарча университета хъехархочун болх беш хиннай. Ший хъаьша сагота хъувзаш бIаргайича, фусам-нанас аьннад:

- Хозий хьона, геттара уйлаш еш, хургдолчунга сатувсаш лелаш ма йий хьо, юххера а хъа цхьаккха начIал ца хила а ма тарлой. Цудухъа са хъехар да хьона, хъай сатедергдолаш, цу яхъашка дIа а яхе, хъайх фу доалл хъажа, цар хъахьокхаргда хьо начIал долаш я е яц.

Хъехамга ладувгIа а шийга ма аллара, кагирхой къоастабеча яха а лоархI цо. Цу хана ши бIал чакх а баьнна, кхоалагIа бола бIал хиннаб. ДIа а яха, дIаязъяйтай ше. Кхаленашка а юрташка а яхъах чакхбаьнна кагий нах хиннаб хIанззе а бовзаш, цу

тайпара яхъаш хинна-яр Наьсаре а Пхылекъонгий-Юрта а, кхыча моттигашка а. КхоалагIа бIал Шолжа-Палий тIа хиннабар, хIаьта биьлагIа бIал а цига хила безаш бар. Берригаш биъ бIал хиннаб уж, эггара тIехьарбар болаш; Нохч-Палглай лаьтта кхача везаш хиннав Меркурьев, тIехъара хъажар чакхдаккха а Ленинградче гIоргбараш белгалбе а, цуннца вай мехка я езаш хиннай хъехархой бIарчча тоаба а. Цу ханага кхаччалца, кхелахой хинна баьгIараш хиннаб НурадиловгIар Ханпаша цIерагIча Нохч-Палглай драматически театра актёрараш. Ала деза, царна юкъе а бар цу хана йоккха говзал йола, мехка шерра бовзаш бола актёрараш а режиссёрараш а. Царех бар вай артисташ Цисканаькъан Мухьмад, Хазанаькъан Махьмадгири, режиссёрараш СолцаевгIар Мималт, ХакишевгIар Руслан, кхыбараш. Дийца-дийца, йоагIаш-йоагIаш, Тамара а юххера кхаьчай цу яхъанга. Бакъда цунна нийсбенна кхелахой къаьстта а дукха ховш, дукха дайна а шоашта кхело денна дакъа сцена тIа дуккхаз довзийта нах хиннаб. Цу тайпара моттиг хилча, духхъашха хIаьта а, саг ший садуаш, кхераш хул. Тамара цу хана кхерар ала йиш яц, хIана аьлча из цхьанне цига йийхаяцар актриса санна, цудухъа мугIарера хIама санна тIаййцар цо ший вахаре хулаш латташ йола из моттиг. Кхелахошта духхъальэтта, цо дийшар ши йоазув: Николай Васильевич Го-

гола «Кхелха синош» яхача поэма тIара «Эх, кхо говр, оалхазар кхо говр...» яха дакъилги, Крылов Ивана «Маймали бIаргсиноши» яха кIоанолги, шоршалех дола илли дIааьлар, лоамарой халхар дир. Дикка теркам тIабохийташ, ладийгIар гIалгIай йолага. Литература довзарал, хоза дешарал совгIа, Тамара куц-сибат хоза долаш, моллагIачунна езалургйолаш саг яр. Юххера, тIакхаьчар эггара чIоагIагIа сатийса моттиг:

- Оаха даькъалаювц хьо биьлагIча бIала юкъе дакъа лаца харжарца, - аьлар кхелахоша. Цу хана царца бар вай мехкара режиссёрараш, актёрараш. Царех цаI вар Тамара Iеш йолча фусаме воззаш хинна ХакишевгIар Руслан. Тамарай гаргарча нахага дIадийцад цо цига хиннар а кхелахой хинна баьгIа нах цунна чIоагIа раьза хиннилга а. Иштта кхоач вай мехкахо студенташ хургбола кагирхой харжара тIехъарча жIака тIа. ХIанз уж кийчлуш бар дагахъа Ленинградче кхача. Малав цкъа мукъагIа цига кхача, из го безам боацаш?.. Тахан, къавеннача дийнахъа а, гIоргвар со цу тамашийнача шахъар тIа лела, гIорбаьннача йоазонхой лараш, дагалоацамаш дисача урамашка гIолла чакхвала. Бакъда Тамара цига яхийта лаьрхIа бацар цIагIарбараш. ШоллагIча дийнахъа хила безаш бар тIехъара бIал. Цига из гIоргйоацаш, Тамара Iеча фусаме цун мел дола барзкъа дитта хиннадар. Цул тIехьагIа даьга хоам баьбар:

- Хаваж, хъа йоI сога ладувгIаш яц, Ленинградер-

ча театра, ашарий, кинон институте деша яха гIерташ лел ер. Са укхунна де хIама дац, хъе укхаза хьо хьал ца воагIе...

Дехъа оагIорахъара хъехазар (дас аьннар) цIимхаро хиннад:

- Кхийтар со. Iуйре хъа-хинна яьлча, Буро тIа йоагIаца эггара хьалхарча таксе тIа хоайийя, цIаяйта Iа. Аз айса дергда цох бакъахъардар.

ШоллагIча дийнахъа Iуйрийна цIаяхийта Тамара фусам-нанас сомаяккхале, из сомаяккхар телефона гургало. Цкъаза ха хулар цун вахаре телефон лораш ягIаш, цо шийна цхъа дика кхаь барга сатувсаш. Укх наькъа а дар иштта, телефон техар вар Мамилганаькъан Сулумбик. Цу хана из Тамарайна вовзаш вацар, хъаштдале бIаргавайна а вацар.

- ЙиIиг, - аьннад Сулумбика, - со хъа гаргара саг ва, сихха эггара хьалхара такси лаьце, адрес дIааргда Iа: НаурадиловгIар Ханпаша цIерагIа театр. Кхийтарий хьо? Со хьога хъежаш ва хьона, 15 минот ха я хьона.

Театр Ленински кхале дар, парте обкома тIехъашкахъа. Вешта аьлча, Шолжа-Палан юккъе дар из. Тамара цу хана микро-районе хиннай. Араяла а, такси лаца а, цхьан кхалера кхыча кхале кхача а кIезига ха хиннай Сулумбика цунна еннар; цул совгIа, хIанз мо дукха таксеш латташ моттигаш а яцар цу замалахъа. Йитта яда хIамаш йокъаенна хиннаяц Тамарай, шийцарча йоккхагIча йиший эгга-

ра хьалха хьакIайиса кук-
тилги иштта йиший юбкеи
тIайийха, кхыметтел ахча
доацаш, таксе тIа хайна ер
дIакхьача, хьежаш латта-
ча Сулумбика сихонца кулг
лаьца, удаш-удаш ерригача
уйчешка гIолла чакх а ба-
нна, йига сцена тIа яьккхай
актриса хила чIоагIа ловш
йола йоI. Хьалхашка багIаш
хиннаб Ленинградера
цIихеза хьаьший, шоашта
юкье Василий Васильевич
Меркурьев а волаш. Амма
йиий дег чура дIайоалаш
хиннаяц уйла: со хIаманга
йохийтарг мичай хIаьта а.
Цудухьа шийна хьалхашка
латта декхар шортта кхо-
ачашде йолаеннай из. Цо
дIадоладаь моллагIа хIама
дIахьхьаллалца ца дуташ,
дика тIаэцаш хиннад кхе-
лахоша. Чакхьаллалца
дIаешийтанзар кIоанолг,
шоршалех дола илла дола-
дича:

- Кхы а илли ала а ховш я
ер?! - аьнна Меркурьевс. -
Геттара дика да-кх. Даьлар
из, йиийг. Аз дIаязью хьо.
Института са курсе дешаш
хургья хьо. Сона чIоагIа
салоIам бир Ia, дог айди...

- Сона а дика хет, - аьнна
Тамарас, - оаш се иштта мо-
гаеш. Бакьда со шун курсе
дешаш хургьяц, хIана аьлча
со цIаккха, цIаккха, цIаккха
деша йохийтаргьяц Ленин-
граде.

Юха а йийрза, юхь тIа
гIайгIах хIама доацаш, кхы-
меттел елаялар а долаш,
дIаяхай из сцена тIара. Цу
хана, воагIа ца луш, ураэ-
тав Меркурьев. Зале дукха
хьакимаш а багIаш хиннаб
кхелахоел, хьаьшел совгIа,
масала, КПСС обкома се-

кретарь, культуран ми-
нистр, СССР Лакхехьарча
Совета депутат, кхыбараш.
Цу гIулакха оарцагIаьнна
Меркурьев ше, из дика
Iоткьам болаш, нах бов-
заш, наха везаш саг хиннав.
СССР халкьа артист хинна
ца Iеш, мехка Лакхехьар-
ча Совета доакьашхочун
дарже а лаьттав.

- Ер фуд хIанз, юкьера
бIаьшераш да ераш?! Из
йиийг тов бетта I-ча дий-
нахьа са курсе деша йола-
яла еза. Со аьнна ваьнна.
Шоана корабоагIаргба из
хьаде никъ. Цу хьакьехьа
кхы кьамаьл хила а дезац.

Берригаш, хьал а гIайтта,
дIа-юха бахаб. Тамарай-
на массане а ловцаш доа-
хаш хиннад, бакьда из ше
хIанз а дика кхеташ хин-
наяц, сенца дувзаденна да
уж ловцаш, ше кхийнача
моттиге юсаргIолаш хилча
дIахо а. Цига из йолча
тIавенав моттигерча театра
режиссёр СолцаевгIар Ми-
малт:

- Тамара, цхьа хIама
алал сога, цу хьа даьна
Iаткьаргволаш а, цо
ладувгIаргдолаш а цхьак-
кха саг вий хьона ховш?
Нагахьа вале, малав из?

- Ва цу тайпара цхьа саг,
- аьнна йоIа, - Базорканаь-
кьан Идрис. Нагахьа санна
цо оале, цхьа хIама хила
мег, бакьда сона сайна-м
цо аьлча а, хIама хургдац
аьнна, хет.

ШоллагIча дийнахьа,
культуран министр а Базор-
канаькьан Идрис а волаш,
пхи саг венав йиий да
волча. Уж дIабахача, дас аь-
ннад:

- Хьо бахьене баькха-

бар уж нах. Уж мо бола
нах аххал, малий хьо
я?! Со сай дикагIа волча
доттагIчунцара эгIавир Ia.
Цох аз цIаккха гешт дерг-
дац хьона. Кхы дIахо хьоца
кьамаьл де лац сона. Аз
дIа ма аьннадий хьога. Хьо
цхьаннахьа гIоргьяц. Чак-
хдаьлар из.

Иштта чакхдала гарга
дар деррига из истори. Ле-
нинградац лаьца оале, из
шахьар Тамарай эггара
хозагIа йолча уйлашца юв-
заенна яр. Оалаш да-кх да-
галаттараш кхоачашхулаш
ха йоагIа. Цу шахьарца дув-
заденна дукха хIама ховш-
довзаш яр хургIола актри-
са; зIамига йолча хана денз,
цо гулдаьдар цун сурташ,
цар тIа дар цигара тIаьш,
цIенош, Эрмитаж, кхы-
дараш. Хетаргахьа, Дала
иштта дIанийсьяь хиннай
цун кхел, юххера а из Ле-
нинграде яха езац.

Дас аьннача деша тIа
сецар гIулакх. Йиий нана
а шаккхе йиша а бIарчча
кIира, бIаргашкара хий
докьа ца луш, лайлар. Бакь-
да даь дог дошадеш дацар
цар бIаргашкара хиш.
Цхьан Iуйрийна нийсьелар
цу дерригача гIулакха юкье
гола тоха моттиг. Дас хоам
баьб дезалга; ше Мамил-
ганаькьан сий долаш вола
саг кхелхача ваха везаш
ва, аьнна. Авари яь, веннар
хиннав Сулумбика зIамагIа
вола воша. Цу йоккхача са-
готонна юккьегIолла Та-
мара а цунца дувзаденна
этта гIулакх а дицдаланза
хиннав Сулумбик. Цу хана
цун да Ахьмад а дийна
хиннав. Из дувца аьттув
болаш йола моттиг а леа,

Сулумбика дIадийцад ак-
триса хила ловш хиннача
йоIаца дувзаденнар ший
даьга. Цул тIехьагIа Ахьма-
да тIавийхав Хаваж:

- Гой хьона, со мел док-
кха во дена воалл, - аьннад
цо.

- Даьра гу, - аьннад Хава-
жа, - йоккха сагото ма я ер.

- Ер санна долча халача
дийнахьа аз хьайгара цхьа
хIама дехе, «ак» ца оалаш,
из кхоачашдергдий Ia?

- Из-м дувца дезацар!.. -
аьннад таьзета венача хьаь-
шо.

- ЛадувгIал, хьа йоI я вай
кьаманна накьаяла а тар-
луш, цун дикка начIал да
яхаш а дувц, цу хьакьехьа
сона дийцад Сулумбика. Ia
из дIаяхийта еза. Аз чIоагIа
дехар ду хьога цу хьакье-
хьа.

Хаваж цигара цIавенача
хана бийса хиннай. Дас
дIакхайкадаьд дезале:

- ХIанз со айса деннача
деша тIара валале, хьем бо-
аццаш шоай хIамилгаш гул
а йийг, чехка Iоьарадовлал
укх цIагIара.

Чаккха нанас чемодан а
гулъяь, Мочкхий-Юрта бо-
дача машиний боккхача
новкьа а баьнна, цига даим
шахьарашта юкье лелаш
йола автобусаш хулар, цу
тIа хайша, Шолжа-ГIалий
тIа бахаб уж. Культуран
Министерстве Iобаькхача,
билет-м долаш хиннад
цун цIерагIа цIермашина
чIоагIаь уллаш. Бакьда
вокх кагийча наха, мехкара-
ша санна экзаменаш дIаенна
хиннаяц Тамарас; вокхар-м
сочинени а, истори а, доазол
арахьара мотт а дIабенна
хиннаб. Из-м хIама а дац, цу
тIа Шолжа-ГIалий тIара ара-
яьнна йодаца цIермашина
тIехьакхе безаш моттиг а
духьалъяьннай царна хIанз.
Нохчий цхьан юрта кхача-
ча, из декхар а кхоачашде
аьттув боал. Цу юрта цхьан
минота мара латташ хинна-
яц цIермашин. Тамарай че-
модан дIатIаоттае а, из ше
дIатIахоаяь, ниI тIакьовла
а теай из цхьа минот.
ЦIермашин дIахояхай.

Дешаш яьккхача ханах
дуьца отте, йоазув гетта-
ра дIаьхлургда аьнна хет
сона. Цудухьа белгалдак-
кха лов эггара хьалхара Та-
марас ловзаяь спектакль яр
Меркурьевс оттаяь Шилле-
ра «Безами кетарлонаши».

Цу спектаклаца цIа а баьк-
ка, НурадиловгIар Ханпа-
ша цIерагIча театра худсо-
ветага гойтар цар. Кхелахо-
ша хоастаянзар, дукха кхо-
ачамбоацараш лехар лов-
зара юкьера. Янданаькьан-
чо цу юкьера Луизай юхь
яр ловзаяь. Дикка Iоттар
Тамарайна йир. Араяьнна,
елхаш латтача Тамарайна
тIакхьачав Ахьмада Сулум-
бик:

- Хьаалал сога, хIана
елхаш я хьо? - хаьттад цо.

- Мишта елхаргьяц со,
геттара во ма дийцарий цар
тха спектаклах? - аьннад
этта яьннача актрисас.

- Цхьаккха хIама дац
цига елха езац, хьо начIал
долаш йолга хов сона, цар
хьо иштта юьцарах. Кхыча
беса цар дийцадаларе, со
тешарг а вацар, - аьннад Су-
лумбика.

Цу тайпара, мехкахочо
чIоагIа оарIув хьал а лоа-
цац, хьахулаш енай тахан
гIоргьяьнна артистка санна
вайна йовзаш йола Янда-
наькьан Хаважа Тамара.
Цо яьха лакхаленаш вайна
йовзаш я. Тамарас ловзаяь
итташ йолча спектаклаш
а кинофильмашка а тайп-
тайпарча наьха сибаташ
кхоллаш йола йовхьамаш.

Пьесашта юкье я Ф. Шил-
лера, Ж-Б. Мольера, К. Галь-
доне, А. Чехова, А. Вампило-
ва, А. Прохановей Л. Герчи-
ковей, царех тарра кхычар
кхеллараш. Кхы кIезигагIа
дац цун кьахьегаме новкьа
кинофильмаш а. Дагадеха-
ча кхоачам ба «Лоаман но-
велла», «Бабек», «Нагахьа
безам бале», «ДIататтар»,
«ЦIера наькьаш», «Сармака
шу», «Шахерезадай цхьаьк-
ха бийса», «Шахерезадай
керда фаьлгаш», «Шахе-
резадай тIехьара фаьлг»,
«Iаьржа принц», из мугI
кхы а дIабIаьхье йиш яр...

Вай мехкахочоа тийнна
деррига совгIаташ дийца
варгвац, хIаьта белгалдо-
аккхаргда вай: из Нохч-
ГIалгIай АССР гIоргьяьнна
артистка, Кьилбаседа
Хирийчен гIоргьяьнна ар-
тистка, Абазой Республи-
кан гIоргьяьнна артистка,
ГIалгIай Республикан хал-
кьа артистка хилар. Эггара
тIехьа цунна енна еза-йок-
кха цIи я Российски Феде-
раце гIоргьяьнна артистка
яха сийдола цIи.

Тайп-тайпарча мотти-
гашка болх беш хиннай Ха-
важа Тамара. Цо кьахьий-
гад ГIалгIай паччахьалк-
хен драматически театре,
«Мир» яхача телерадиоком-
пане (ОРТ), Москверча мас-
сазарча ГIалгIайчен вика-
ла фусаме, цигарча культу-
ран центра чуйоагIаш. Из
хиннай «Лоам» яхача ан-
самбла солистка. Цо доаха-
ча иллешта юкье да халкьа
иллеш санна, дуккхача вай
байтанчаша яздаь дешаш
кIийленга дадараш.

Маьрша-могаш яхийла
ала лов, хьатIадоагIаца цун
дезача денца!

14 КАЪХАТАШ

ПАЛГЛАЙ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

«Палглай Республика паччахьалкхен граждански служба долча» Палглай Республика Закона хувцамаш юкьдахьара хьакьхьа

Панийцад
Палглай Республика
Халкъа Гуллама

2025 шера аьтинга бетта 26 ди

Статья 1

«Палглай Республика паччахьалкхен граждански служба» долча 2005 шера лайчилла бетта 30 дийнахьарча №45-РЗ йолча Палглай Республика Закона (газет «Палглайче», 2005 шера оаглой бетта 3 ди; 2007 шера аьтинга бетта 14 ди; 2009 шера ардара бетта 24 ди; газет «Сердало», 2011 шера наджгоанчхой бетта 15 ди; газет «Палглайче», 2011 шера, ардара бетта 6 ди; 2012 шера оаглой бетта 27 ди; 2013 шера оаглой бетта 7 ди; 2014 шера тушолла бетта 7 ди; 2015 шера бекарга бетта 2 ди; 2016 шера лайчилла бетта 29 ди; Официални бокьон хоама интернет-портал (www.pravo.gov.ru), 2017 шера бекарга бетта 26 ди, ардара бетта 31 ди; 2018 шера саккура бетта 27 ди; газет «Сердало», 2021 шера аьтинга бетта 3 ди; интернет-газет «Палглайче» (www.gazetaingush.ru), 2023 шера кимарса бетта 7 ди, лайчилла бетта 8 ди) юкьхьа Иобелгалдаь хувцамаш:

1) 14 статьяй 4 даькъа 4 пункте деша «премеш» тлехьа тлатохар де дешаща «, цу даькъе»;

2) 15 статья:

а) 2 даькъе:

5 пункте деша «преми» тлехьа тлатохар де дешаща «, цу даькъе»;

6 пункте дош «иттгане» хувца дешаща «ткьестане»;

б) 5 даькъе шоллагла предложени даяккха;

3) 16 статьяй 1 даькъе:

а) 9 пункте деша «кхийолча паччахьалкхен органе» хувца дешаща «наниматела викала лоамах граждански служба кхыча дарже цу паччахьалкхен органе е кхийолча паччахьалкхен органе»;

б) 9¹ пункте деша «служба моттиге» хувца дешаща «граждански службе хилара моттиге»;

в) 9² пункте деша «служба кердача моттиге» хувца дешаща «граждански службе хилара кердача моттиге»;

4) 17 статьяй тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 4¹ пункта:

«4¹) укх Закона 17¹ статьяйца белгалдаь тешам балараш, граждански служащи эскаре амал де мобилизацех е цо эскаре амал дергда аьнна контракт отгарах тлехьийхача е Российски Федераци Герзашарча Низашта е Российски Федераци кьаман гварде эскарашта тлехьа шоашта декхараш кхоачашде, ший лоамах волаш га-лоадам бергба аьнна хилараш»;

5) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 17¹ статьяйца:

«Статья 17¹. Граждански служащеш эскаре амал де мобилизацех е цо эскаре амал дергда аьнна контракт отгарах тлехьийхача е Российски Федераци Герзашарча Низашта е Российски Федераци кьаман гварде эскарашта тлехьа декхараш кхоачашде, ший лоамах волаш га-лоадам бергба аьнна хилараш тешам балараш

1. Граждански служащешта «Эскаре амал де декхаре хилараш эскара службаи долча» 1998 шера тушолла бетта 28 дийнахьарча №53-ФЗ йолча Федерални закона 38 статьяй 7 пункта нийса мобилизацех е эскаре амал дарах контракт оттайча (длахо – укх статье – эскара служба) е Российски Федераци Герзашарча Низашта е Российски Федераци кьаман гварде эскарашта тлехьа декхараш кхоачашде, ший лоамах волаш га-лоадам бергба аьнна хилараш тешам лу, цунгара граждански служба дарж дуссарг хилараш эскаре амал деш йоаккхача хан-юкьа. Цу моттиге граждански служба ханна соцаю, ахчан кхоачо ялар отта а дац дла а лац.

2. Граждански служба ханна соцайри юха длайолярш кхоачашду «Российски Федераци паччахьалкхен служба системах долча» Федерални законо белгалъяча аргланцеи хьалашцен нийса.

3. Эскаре амал деча ханачухъ е Российски Федераци Герзашарча Низашта е Российски Федераци кьаман гварде эскарашта шоашта тлехьа декхараш кхоачашдеи шой лоамах га-лоадам беш хилча, наниматела лоамах служебни контракт соцайр мегийташ дац, паччахьалкхен орган даяккхар санна долча бахьанца ца лархлача.

4. Эскаре амал деча ханачухъ е Российски Федераци Герзашарча Низашта е Российски Федераци кьаман гварде эскарашта тлехьа шой декхараш кхоачашдара шой лоамах га-лоадам беш хилча служебни контракт болх беш хилара хан-юкь, лархлха декхар кхоачашдара ханна оттай служебни контракт е ший даржа тла волаш волча граждански служащеша меттел белгала декхар кхоачашдара дарже хилара хан-юкь ца лархлача, федерални законашца нийса граждански служба дарж дуссаш хиларца, даржа служебни контракт ханна соцаю.

5. Ха йилла йола, цун болх бара йола хан-юкь, укх статьяй 4 даькъаца нийса белгал ма дарра, соцай ханна йола служебни контракт меттаоттаю, цу контракта болх бара белгалъя йолча ханна, из ханна соцайча дийнахьа денз дла а лархлаш, цьабабьда граждански служащеш дарже хилара оттайча хана боарамал совнагла а йоацаш, нагахьа санна «Российски Федераци паччахьалкхен граждански служба долча» Федерални закона 25¹ статьяйца нийса, граждански служащеша дарже хилара хан-юкь длайлаьхьа ца хилча, граждански служба ханна йола служебни контракт «Глончий (советникаш)» категорех йола граждански служба контракт ца лархлача. Нагахьа санна граждански служба ханна йола «Глончий (советникаш)» категорех йола ха йилла йола служебни контракт меттаоттаю, паччахьалкхен дарже хилара, паччахьалкхен органа кулгалхочун дарже хилара оттайча хан-юкьал совнагла а йоацаш, шийна га-лоадам беш граждански служащи волаш «Глончий (советникаш)» категорех дарже латташ, е граждански служаще, паччахьалкхен органа кулгалхочун дарже хилара хан-юкь йистеяларца, граждански служба ханна йола служебни контракт «Глончий (советникаш)» категорех йолча граждански служба контракт «Глончий (советникаш)» категорех йолча кулгалхочун дарже волча, паччахьалкхен органа кулгалхочун дарже волча, шийна га-лоадам беш граждански служащи волча, «Глончий (советникаш)» категорех йолча граждански служба сага полномочей хан-юкь йистеялча, е граждански служащеш граждански службе хилара тлехь

йола ха йистеялча, «Российски Федераци паччахьалкхен граждански служба долча» Федерални закона 25¹ статьяйца нийса граждански служащеша граждански служба дарже хилара хан-юкь длайлаьхьа ца хилча, шийца паччахьалкхен – служебни юкь-моттигаш оттай хилча, «Российски Федераци паччахьалкхен граждански служба долча» Федерални закона 25¹ статьяйца белгалъяча аргланца нийса, цу тайпарча граждански служащеша оттайча, ханна йолча служебни контракта болх бара хан-юкь меттаоттаю.

6. Граждански служащеша цу эскаре амал деш яккха ха е Российски Федераци Герзашарча Низашта е Российски Федераци кьаман гварде эскарашта тлехьа шой декхараш кхоачашдеи шой лоамах га-лоадам беш яккха ха чакхьанна, граждански службе амал деш ялх бутт баьлча, цун заявленех цунна лу хлара шера луш йола ахчанца кхоачо ю отпуск.

7. Эскаре амал деш яккха ха е Российски Федераци Герзашарча Низашта е Российски Федераци кьаман гварде эскарашта тлехьа шой декхараш кхоачашдеи шой лоамах га-лоадам беш яккха ха, граждански служба стажца длаоархл.

8. Укх статьяйца дла-хьа ца нийсеш йиссача бокьон юкь-моттигех пайда эц, кьахьага законодательствох»;

6) 21 статья:

а) 1 даькъе деша «граждански служащеш (гражданах)» хувца дешаща «граждански служащеш (гражданах)»;

б) 2 даькъе деша «граждански служащеш (гражданах)» хувца дешаща «граждански служащеш (гражданах)»;

в) 4 даькъе деша «граждански служащеш (гражданах)» хувца дешаща «граждански служащеш (гражданах)»;

г) 5 даькъа тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 8 пункта:

«8) граждански службери длабоахаш бола граждански служащеш «Российски Федераци паччахьалкхен граждански служба долча» Федерални закона 28 статьяй 5 даькъа 3 – 5, 9, 12 – 14 пункта нийса кхьдолча дарже оттаве аьттув ца хилча из моттиг йоацаш хилараш е граждански служащи кхыча граждански служба дарже отта разва волаш духьале йича, «Российски Федераци паччахьалкхен граждански служба долча» Федерални закона 28 статьяйца нийса, – наниматела соцамах белгалбаь граждански служащеш разва а болаш»;

д) 6 даькъе деша «б а 7 а пункташца» хувца дешаща «б – 8 пункташца»;

е) 8 даькъе деша «граждански служащи (гражданин)» хувца дешаща «граждански служащи, гражданин»;

ж) 9 даькъе деша «граждански служащи (гражданин)» хувца дешаща «граждански служаще, гражданин».

Статья 2

Ер Закон низаца чоагиденна болх бе долалу, ер официално кепатеха итт ди чакхдаьнна дийнахьа денз.

Палглай Республика
Мехкда

г. Магас
2025 шера «11» 14012
№ 18-РЗ

Келаматнаькъан М.М.

ПАЛГЛАЙ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

«Палглай Республике кагирхой политиках долча» Палглай Республика Закона хувцамаш юкьдахьара хьакьхьа

Панийцад
Палглай Республика
Халкъа Гуллама

2025 шера аьтинга бетта 26 ди

Статья 1

«Палглай Республике кагирхой политиках долча» 2022 шера бекарга бетта 29 дийнахьарча №16-РЗ йолча Палглай Республика Закона (Официални бокьон хоама интернет-портал (www.pravo.gov.ru), 2022 шера бекарга бетта 29 ди, оаглой бетта 29 ди; 2024 шера кимарса бетта 9 ди) юкьхьа Иобелгалдаь хувцамаш:

1) 4 статьяй 5 пункте дош «идеологен» хувца дешаща «идеологешта», деша «экстремизма», тлехьа тлатохар де дешаща «агрессивни дола», деша «хуларашта» тлехьа тлатохар де дешаща «кхычарна хетараш теркал ца дара идеологешта»;

2) 6 статья:

а) шераца дош «кхоачашдара» дладаккха;

б) 1 даькъе дош «кхоачашдара» дладаккха;

в) 2 даькъа Иобелгалъяча редакце длаязде:

«2. Кагирхой политика керттера наькыш кхоачашду «Российски Федераци кагирхой политиках долча» Федерални законаца а кхьдолча федерални законашцеи Российски Федераци кхийолча боараме бокьона актаци, Палглай Республика законашцеи кхийолча боараме бокьон актаци, муниципални боараме бокьон актаци нийса кагирхой политика социални эшарий, кьаман ладатий, регионални, Палглай Республика моттигера этнокультурни башхалоний терко еш; цу даькъе Российски Федераци паччахьалкхен программаш, федерални целевой программаш, Палглай Республика паччахьалкхен программаш, муниципални программаш кхоачашдеи, кагирхой политика, кьонача дезалашта а кагирхой юкьарлен объединенешта новькостал делга лалашдеи, кагирхой политика инфраструктурах пайда а эацаш»;

г) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 5 даькъаца:

«5. Кагирхой политика мехкаглончала кхетам балар а кагирхой политика сакхетам-эздеа кхетам балар а кхоачашду укх Закона 7² статьяйца белгалъяча положенешца нийса»;

3) 7 статья:

а) дешашта хьалха «Кагирхой политика даькъа лоац» тлатохар де таьрахьаца «1»;

б) 4 пункт Иобелгалъяча редакце длаязе:

«4) кагирхой политика кийчо яр а кхоачашяр а, цу даькъе инициативни проекташа, кагирхой юкьарлен объединенеш, социални тлаерзая коммерчески йоаца организацеш а коммерчески йоаца Российски Федераци кагирхой политика кхоачашъяра тлаерзая йола организацеш а»;

в) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 5 а 6 а пункташца:

«5) паччахьалкхен йаьдала органаша, моттигера шедаалдара органаша а организацешка а кагирхой шедаалдара органаша влашгайохкар Российски Федераци законодательствос, Палглай Республика законодательствос, муниципални бокьон актаци а белгалъяча органий а организацией а учредительни документашца белгалъяча аргланца нийса»;

б) Российски Федераци законодательствос белгалъя кхийола кепаш»;

г) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 2 даькъаца:

«2. Кьонача гражданий бокьо я консультационни, методически а хоам бара а новькостал хьаьца Палглай Республика паччахьалкхен йаьдала органашка а моттигерча шедаалдара органашка а кагирхой юкьарлен объединенеш влашгайохкара а цар кьахьага длабахьара кхоачо еш, социални тлаерзая коммерчески йоаца организацеш а коммерчески йоаца, Российски Федераци кагирхой политика кхоачашъяра тлаерзая йола организацеш а»;

4) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 7¹ статьяйца:

«Статья 7¹. Палглай Республике кагирхой политика кхоачашъяра тлаерзая йола коммерчески йоаца организацеш

1. Палглай Республике кагирхой политика кхоачашъяра тлаерзая йолча, коммерчески йоацаца организацией кьахьага длабахьар могаду Иобелгалъяча кепашца:

1) кагирхой политика керттерча наькый проектаци программаш кхоачашяр;

2) кагирхой политика керттерча наькый инициативаш, цу даькъе инициативни проекташ кхоачашъяра га-лоадам бар;

3) кьахьага, юкьарлен лоархлам бола а кхоллама а даькъе хьинаре хилийтар деглакхувлара хьалаш лалашлар, дешар йомадари кьахьегари цьхана длабахьара, цу даькъе студенчески отрядий кара глolla а;

4) Российски Федераци законодательствос а Палглай Республика законодательствос а нийса йолча кепашца, белгал ма дарра.

2. Палглай Республике кагирхой политика кхоачашъяра тлаерзая йола коммерчески йоаца организацеш бокьо йолаш я Палглай Республика паччахьалкхен йаьдала органашка, моттигерча шедаалдара органашка новькостал хьаьца, консультационни, методически хоамашеи новькостал дарей кепе, иштта Российски Федераци законодательствос а Палглай Республика законодательствос а нийса йолча, кхийолча кепашца.

3. Укх статье белгалъя коммерчески йоаца организацеш влашгайохкара а цар кьахьага а длаяхара а аргла длаоттаю Российски Федераци законодательствос нийса»;

5) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 7² статьяйца:

«Статья 7². Кагирхой мехкаглончала а сакхетам-эздеа а кхетам балар

1. Палглай Республика паччахьалкхен йаьдала органаша длачоагъю кагирхой мехкаглончала кхетам балара а кагирхой сакхетам-эздеа кхетам балара а де дезарий комплекс, Российски Федераци кагирхой мехкаглончала кхетам балара а, кагирхой сакхетам-эздеа кагирхой кхетам балара а де дезарий комплексца нийса, кагирхой социални эшарий, кьаман ладатий, Палглай Республика моттигера этнокультурни башхалоний терко а еш уж кхоачашъяра а лалашо ю.

2. Палглай Республика паччахьалкхен йаьдала органаша, моттигерча шедаалдара органаша, шой полномочей боараме кхоачашду Иобелгалдаьрар:

1) лахара болх длабахьа викал яьча, лаханза йола, даьхе лораеча кхелха тлехьой длабехка моттигаш а длайохканза йола тлехь-голаш лахара, байнарий шераш гучаьхара а де доацаш байнарам хьаьлахара а царех бола дагалешам белгалбара йолча, кагирхой кхетам балара мехкаглончала центрашта, тлехьа-мехкаглончала объединенешта, (клубашта) а историко-мехкаглончала а лахара а организацешта юкьарлен-паччахьалкхени юкьарлен объединенешта, иштта кхийолча кагирхой мехкаглончала а сакхетам-эздеа а кхетам балара даькъе кьахьагача коммерчески йоацаца организацешта а юкьарлен объединенешта а га-лоадам бар;

2) Российски Федераци кагирхой мехкаглончала а сакхетам-эздеа а кхетам балара даькъе длаьхоча кьахьага овсарлен мониторинг лелар;

3) Российски Федераци законодательствос, Палглай Республика законодательствос, муниципални бокьон актаци белгалдаь кхьдолча дезараш.

3. Кагирхой мехкаглончала кхетам балара декхарашта Палглай Республика паччахьалкхен йаьдала органий бокьо я:

организацешка гражданах шой лоамах эскаре амал дара кийчбара система тоае;

кагирхой юкье даьхенцара безам совбаккхара, цун исторени ладатий лерхлам бара хьалаш лалашде;

кагирхой даькъа а лоацаш мехкаглончала тлаерзая мероприятеш влашгай а йохкаш кхоачашье»;

6) 19 статья:

а) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 2¹ пункта:

«2¹) кагирхой политика инфраструктура деглакхувлара га-лоадам бар, цу даькъе муниципални образоване доазон тла кагирхой политиках йола муниципални учрежденеш влашгай а ехка царга болх байтара лалашо яр»;

б) 4 пункте дош «кхоачашдара» дладаккха;

в) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 4¹ пункта:

«4¹) хьалхатетта инициативаш, цу даькъе муниципални образоване кагирхой хьалхатетта инициативни проекташ, кхоачашъяра га-лоадам бар»;

г) 5 пункте деша «политика» тлехьа тлатохар де дешаща «, цу даькъе Российски Федераци кагирхой мехкаглончала а сакхетам-эздеа а кхетам балара даькъе длаьхоча кьахьага овсарлен мониторинг лелар»;

7) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 19¹ статьяйца:

«Статья 19¹. Кагирхой политика кхоачашъяра Палглай

Республикерча сага бокьонех вола Уполномоченне а бера бокьонех вола Уполномоченне а даькъа лапар

Кагирхой политика кхоачашъяча Палглай Республикерча сага бокьонех вола Уполномоченне а бера бокьонех вола Уполномоченне а даькъа лоац шой полномочей боараме»;

8) тлатохар де Иобелгалдаь чулоацм болча 19² статьяйца:

«Статья 19². Палглай Республика лакхехьарча даржашка бола нах болча а муниципални образованешта кертте латтараш болча а йолча кагирхой политиках йола координационни органаш

Ер Закон кхоачашдара декхарашта, кагирхой политика хьакьхьа кьахьага длаьхоча коммерчески йоацаца организацеша, юкьарлен объединенеша, экспертша Палглай Республика паччахьалкхен йаьдала органашца, федерални кхоачашдара йаьдала доазон органаша, моттигерча шедаалдара органаша Палглай Республика доазон тла кагирхой политика кхоачашъяра декхарашта цьхана овсаре кьахьагара декхарашта могаду кагирхой политика хьакьхьа лакхехьарча даржашка бола нах болча а муниципални образованешта кертте латтараш болча а йола координационни органаш влашгайохкар».

Статья 2

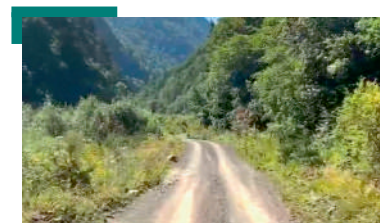
Ер Закон низаца чоагиденна болх бе долалу, ер официално кепатеха итт ди чакхдаьнна дийнахьа денз.

Палглай Республик
Мехкда

г. Магас
2025 шера «11» 14012
№ 20-РЗ

Келаматнаькъан М.М.

Туристий керда никъ хъабийллаб вай мехка

Аькхенаькъан Марем

Туризмах йолча комитетта хоам бир, Галама хозалца дог ловзарашта «Гамий атаГе.

Лоамара Гамий-ЧЮж» яха керда никъ хъабийллаб, аьнна. БІарг хъоасташ дола хоза Галам, лакха гувнаш, шакІа санна цІена хиш долхаш моттигаш я кердача туристически наькъо чулоацараш.

Бакъда теркаме лаца деза, Гамий-ЧЮж яхача моттига тІаводаш хилча, погранични доазон тІа дІатІавала бокъо луш дола каьхат дезилга.

Из хъаэца йиш я Госуслугашка ГЮлла е республикерча ФСБ погранични оагІонгара.

Республикера Хьалхарбараш Маьтлоам тІа баьлар

Гаьгенаькъан Мартина

Дезала, безама, вІаший тІера хилара Ди, иштта Паччахьалкхен байракха Ди дездар хьаллоацаш, «Хьалхарчар болам» яхача оагІон доакъашхой дешархошца Маьтлоам тІа баьлар. Из хоам «Сердалога» бир цу оагІонцарча болхлочо Налгананькъан Рамзана.

«Даьхенцара безам шоаш цхьаккха хІаманца хувцаргоацилга белгалдеш, Республикан а «Хьалхарчар болама» а байракхаш еГІар цар цу лакхе. Цу экскурсе дог айдаь кьонабараш, цхьана сурташ доахаш бар, цар дегашка дукха кердадар дитар цу наькъо», - йоах тхогарча хоам.

«ГІалгІай республикан дезадарий истори» яха кхетаче хилар ГІажарий-Юрта

Гаьгенаькъан Мартина

гера.

«ГІалгІай республикан дезадарий истори» яха кхетаче дІайихьар, Шолжа кхален ГІажарий-Юртарча культуран цІарІа. Из хоам «Сердалога» бир цу мотти-

«ГІалгІай кьаман байракха Ди дездарца ювзаяь кхетаче дІайихьар «Наьна мотт» яхача литературан-байтий кружока кулгал деча Яражананькъан Маринас. Бераш-

та дийцар цу цІайца дувзаденнача исторех, цу оагІонца кьахьегаш лаьттарех.

1999-ча шерарча ахкан шоллагІа бетта 11-ча дийнахьа ГІалгІай кьаман байракх хьакхолларах йола Конституционни бокъо тІаэцара; 2014-

ча шера гуйран хьалхарча бетта 11-ча дийнахьа мехка Кулгалхоочо из цІай юкьедоаккхаш чІоагІо яра истори чулоацаш яр кхетаче», - йоах тхогарча хоам. Кхувш латтарашта довзийтар цу оагІонцара лоархІамедараш.

ГІалгІай меттала даьккха «Кунг-фу Панда» яха мультфильм хьекхар «Аьрзи» яхача лагере

Гаьгенаькъан Мартина

«Малашб цаховраш» яхача ГЮ деча проекта доакъашхоша «Кунг-фу Панда» яха, ГІалгІай меттала даьккха мультфильм хьек-

хар, «Аьрзи» лагере салоІаш долча берашта. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«ГІалгІай метталара мультфильмаш эггара хьалха гуш дар цхьадола бераш. ЧІоагІа

ГЮздаьнна, цу ГІулакках тоам хинна долга гуш дар, берашта бІарахьегача. Берий дегаш хьаста ЖІайрахьа баьхкабар «Малашб цаховраш» яхача проекте болх дІахьом бола Хамхой ГІалихан, Яражанань-

къан Адам», - дийцар тха газетага.

Иштта кьонача аьрзелгашта юкье дІайихьар викторина, нийса жоп денначунна совгІат луш, хоза дІадахар из ГІулакх.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредитель:
Государственное
автономное учреждение
«Издательский дом
«Сердало»

Главный
редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Роскомнадзора
по Республике Ингушетия.
Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033
от 16 декабря 2024 г.
E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
ГАУ «Издательский дом «Сердало».
Время подписания номера
по графику в печать:
9 июля 2025 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № Тираж: 2000 экз.

Хьамсара «Сердало» редакци!

Хьога гIолла баркал кхайкаде ловра, сайна дарба деш хиннача лорашта. ЦIаьхха, цамогаш хинна, МагIалбикерча дарбанче кхаьчар со. Хирурге Iовужаваь, чIоагIа дика кулг тохаш, хьежар сога цига. Хи- рургически даькъа кулгал деш волча Чергизанаькъан Умалта Хьасана кьастта доккха баркал оал аз. Ший болх чIоагIа дика ховш, боагIача боараме из дIахьош, хьавоагIаш лор ва из, унахоех дог лазаш ва. Иштта баркал ала лов лора Кьамурзой Мухьада Раминайна, УЗИ Йоахача Шаденаькъан Хьасана Марияйна. Дарбанче аз йоаккхача хана, цхьаккха ХIаманна саготде ца дезаш, дика хьежаб уж сога. Дала шой балха тIа аьттув болаш, могаш-маьрша болаш, хIанз санна лакхача боараме кьахьегаш дIачакхбала низ лулба царна! Дика лор дукхача ХIаман маьхе ва, дика лораш боацаш ма дусалда вай! Иразе долда цар массане вахар Дала!

Кхузанаькъан Иса

Минимумество Ингушетии информирует о предоставлении на праве аренды земельного участка, для индивидуального жилищного строительства:

- земельный участок с кадастровым номером 06:02:0600001:1073, площадью 800 кв.м., расположенный по адресу: Республика Ингушетия, с.п. Берд-Юрт;

Граждане, заинтересованные в предоставлении указанного участка, имеют право в течение тридцати дней, соответственно со дня опубликования и размещения извещения, подавать заявление о намерении участвовать в аукционе на право заключения договора аренды такого земельного участка. Ознакомиться со схемой расположения земельных участков, а также по иным вопросам касающихся предмета торгов, можно обратившись к организатору торгов.

Заявления принимаются по адресу: 386101, Республика Ингушетия, г. Назрань, ЦАО, проспект Базоркина, 70, этаж 2, контактный телефон: 8(8734) 77-11-30.

Способ подачи заявления: в виде бумажного документа непосредственно при личном обращении или в виде бумажного документа посредством почтового отправления.

Дата начала приема заявлений - 17.07.2025 г. 09:00

Дата окончания приема заявлений - 18.08.2025 г. 18:00

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Утерянный аттестат, выданный школой-гимназией «Марем» г. Магас в 2020 г. на имя Точиева Жабраила Руслановича, считать недействительным.

XII-ча Москверча мехкахой спартакиаде, дакъа лоацаш хилар гIалгIай студенташ

Гьагенаькъан Мартина

самера.

Москверча къамий-культуран цхьанкетарий XII-ча спартакиаде, дакъа лоацаш хилар республикера студенташ. Из хоам «Сердалога» бир столи-церча массазарча викала фу-

«Кхетаче лоархIаме хилар кхетадеш, футболацара, волейболацара, кулгаш гIортадарцара, Iадсаьхх кхос-сарцара, муш дIа-юха увзабар-цара шой низи говзали гой-

таш хилар Москверча пост-предствон ГIалгIайчен кагир-хой совета спорта комитета до-акъашхой.»

«Сокольники» яхача пар-керча «Лидер» яхача спорт-комплексе дIайихьар яхьаш. Из беррига болх дIатIайца

дIахьош хиннар Москвера къамий ЦIа дар. Иштта гIо деш хилар къамий политикахи, мехкашта юкьерча бувзамехи йола Департамент, физически культураху спортахи йола къамий гIулакхех йолча кхела ко-мисси.

Берий футбола чемпионате толашагIа ва, аьнна, белгалвир Беканаькъан Соалихь

Гьагенаькъан Мартина

2012-2013-ча шерашкарча берий тоабашта юкьерча чемпионате; дикагIа вола футболист ва, аьнна, белгалвир Беканаькъан Соалихь.

«Сердалога» из хоам бир футболах йолча федерацие президента Хьулахой Хава-

жа. «Вайнах-Наьсар-Керте» яхача тоабанцарча хьалхалатгачо ийсазза бургац чутехар.

«Эскар» яхача футбола оагIонца ловзаш дикка белгалваьлар Соалихь, из ловзар чакхдаьлар чот 10:3 йолаш. «Аьрзи» яхача тоабанна духьала ловзаш 4 бургац чутеха аьттув баьлар футболиста», - дийцар тха газетага.

Илдарха-ГIалий тIа дIахьоргья, 3D Iадсаьхх кхоссарах йола йийлла яхь

Гьагенаькъан Мартина

Илдарха-ГIалан 30 шу дizarца дувзадenna, ГIалгIай мехка кIимарса бетта 19-ча дийнахьа йийлла яхь дIахьоргья 3D Iадсаьхх кхос-сарах, яхаш, дийцар «Сердало» газетага из болх вIашагIбеллараша.

«Спортивни яхьаш дIаяхьа дагадехар я «Дзурдзук» клуб, иштта шахьара администраци. Цига дакъа лаца ловш бола бахархой, мехка хьаьший дIаязбала безаш ба. Кертера яхьаш дIайолалургья Гуйрийна 10 сахьат даьлча. Цига юкьедаьхад спортивни ловзараш: Олимпик, Блочный Iадсаьхх, Лонгбоу, Баребоу,

Инстинктив, исторически Iадсаьхх, Кердабараш, Бераш. Яхь чакхийоалаш, ловзачарна

грамоташ, мах бола совгIаташ лургда», - аьлар хоам. Белгалду, Илдарха-ГIалан

гонахьа Iалама ши моттиг хургья, шийтта-шийтта хье-жорг латташ.

